

KU LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN
MASTER OF SCIENCE IN HET SOCIAAL WERK EN
SOCIAAL BELEID

**Vermaatschappelijking van de zorg
binnen de integrale jeugdhulp:**

Effectiviteit van familienetwerkberaden

Promotor: Prof. Dr. K. HERMANS
Verslaggever: Prof. S. VANASSCHE

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van
Master of Science in het
Sociaal Werk en Sociaal
Beleid
door
Jana TEGETHOFF

academiejaar 2015-2016

KU LEUVEN

FACULTEIT SOCIALE WETENSCHAPPEN
MASTER OF SCIENCE IN HET SOCIAAL WERK EN
SOCIAAL BELEID

**Vermaatschappelijking van de zorg
binnen de integrale jeugdhulp:**

Effectiviteit van familienetwerkberaden

Promotor: Prof. Dr. K. HERMANS
Verslaggever: Prof. S. VANASSCHE

MASTERPROEF
aangeboden tot het
verkrijgen van de graad van
Master of Science in het
Sociaal Werk en Sociaal
Beleid
door
Jana TEGETHOFF

academiejaar 2015-2016

Inhoudstabel

Voorwoord	1
Lijst van afkortingen	2
Inleiding	3
1 Literatuurstudie	5
1.1 Wat is vermaatschappelijking?	5
1.2 Vermaatschappelijking van de integrale jeugdhulp	8
1.3 Netwerkgericht werken	9
1.4 Familienetwerkberaad	11
1.4.1 Wat is een familienetwerkberaad	11
1.4.2 Doelgroep familienetwerkberaad	12
1.4.3 Oorsprong en varianten familienetwerkberaad	13
1.4.4 Methode familienetwerkberaad	14
1.4.5 Proces familienetwerkberaad	15
1.4.6 Deelnemers aan het familienetwerkberaad	16
1.4.7 Effectiviteit?	18
1.5 Effectiviteit familienetwerkberaden	18
1.6 Resultaten systematische literatuur review	23
1.6.1 Uithuisplaatsingen	23
1.6.2 Veiligheid (mishandeling, misbruik)	23
1.6.3 Beroep doen op andere diensten/voorzieningen	24
1.6.4 Relaties binnen het gezin	24
1.7 Beperkingen in onderzoek naar familienetwerkberaden	25
1.8 Effectiviteitsmetingen in de integrale jeugdhulp	27
1.8.1 Cliëntwaardering	30

1.9	Conclusie literatuurstudie	32
2	Methodologie	34
2.1	Onderzoeksvragen	35
2.2	Doelgroep onderzoek	35
2.3	Opzet onderzoek	38
2.4	Registratie van gegevens	42
2.5	Analyseren van gegevens	42
3	Analyse van data	45
3.1	Beschrijven van data	45
3.1.1	Vorbereiding familienetwerkberaad	45
3.1.2	Veranderingen in gedrag of relaties	48
3.1.3	Rol coördinator	49
3.1.4	Doelstellingen behalen	53
3.1.5	Familienetwerkberaad als goede methodiek	59
3.1.6	Belang van het netwerk	60
3.1.7	Tevredenheid familienetwerkberaad	62
3.2	Verbanden tussen de data	65
3.3	Terugkoppeling met de literatuur	74
4	Reflecties onderzoek	81
5	Besluit en aanbevelingen	84
5.1	Besluit	84
5.2	Aanbevelingen	87
	Referenties	90
	Bijlagen	96
	Bijlage 1: Tabel PISO-methode	96

Bijlage 2: Vragenlijst ervaren baat familie na familienetwerkberaad	106
Bijlage 3: Vragenlijst coördinatoren	109
Bijlage 4: Informed consent	112

Voorwoord

In eerste instantie zou ik mijn promotor professor Hermans willen bedanken voor het advies, de gemotiveerde begeleiding en het formuleren van antwoorden op mijn vele vragen. Vervolgens zou ik de hulpverleners van vzw Sporen willen bedanken, voor het aanbrengen van respondenten en voor het delen van hun expertise. Daarnaast zou ik graag de respondenten van dit onderzoek willen bedanken voor hun engagement en tijd om antwoord te bieden op mijn vragen. Tot slot gaat mijn dank uit naar mijn familie en vrienden die steeds in mij zijn blijven geloven en een onvoorwaardelijke steun voor mij waren.

Lijst van afkortingen

- BESTE: Beoordelingsschaal voor Tevredenheid en Effect
- CANO: Centrum voor Actieve Netwerkontwikkeling en Omgevingsondersteuning
- CB: Contextbegeleider
- EBP: Evidence Based Practice
- EKC: Eigen Kracht-conferentie
- FDM: Family Decision Making
- FGC: Family Group Conferences
- FGDM: Family Group Decision Making
- FNB: Familienetwerkberaad
- FTM: Family Team Meeting
- FUM: Family Unity Meeting
- IJH: Integrale Jeugdhulp
- PISO: Population, Intervention, Study design en Outcomes
- RCT: Randomized Controlled Trials
- TDM: Team Decision Making
- VZW: Vereniging Zonder Winstoogmerk

Inleiding

Vermaatschappelijking van de zorg is ‘hot’. We evolueren naar een samenleving waarin wordt gestreefd naar de maatschappelijke participatie en integratie van kwetsbare personen (Koops & Kwekkeboom, 2005). Goede zorg wordt gezien als zorg die ontstaat vanuit zelfredzaamheid en sociale contexten. De focus komt te liggen op het sociaal kapitaal van de mensen (Vandeurzen, juni 2015). In het decreet integrale jeugdhulp van 2014 is vermaatschappelijking van de jeugdhulp één van de zes doelstellingen. Er is nood aan een hogere participatie van de jongeren en hun omgeving aan de hulpverlening (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.). Er moet krachtgericht gewerkt worden in de jeugdhulp, waarbij de krachten van de cliënten en hun netwerk versterkt moeten worden. Het is belangrijk dat jongeren hun eigen krachten en de krachten van hun sociaal netwerk volledig kunnen benutten (Bartelink, 2012).

Het familienetwerkberaad is een methodiek in de jeugdhulp die bijdraagt aan het versterken van sociale netwerken. Een familienetwerkberaad is een overleg tussen de cliënt, de familieleden, vrienden, andere belangrijke personen voor het gezin en één of meer zorgverleners, met als doel de krachtbronnen en mogelijkheden van het netwerk in kaart te brengen. (Kruijswijk, et al., 2014). Het uitgangspunt van deze methodiek is dat kinderen die nood hebben aan bescherming beter af zijn indien hun familie de verantwoordelijkheid voor het welzijn van het kind opneemt, in partnerschap met elkaar (Rauktis, Bishop-Fitzpatrick, Jung, Pennell, 2013).

Wat zijn de resultaten van deze methodiek? Is het familienetwerkberaad wel effectief? En wanneer spreekt men van effectiviteit in de jeugdhulp? Uit de literatuur blijkt dat verschillende onderzoeken over de effectiviteit van familienetwerkberaden tegenstrijdige resultaten weergeven. Hoe zou dit kunnen verklaard worden? En op welke manier kan de effectiviteit van het familienetwerkberaad wel onderzocht worden? Cliëntwaardering is een factor die gebruikt kan worden om de effectiviteit in de

hulpverlening te evalueren (Broeckaert, et al., 2009). Door het uitvoeren van een kwalitatief onderzoek over de ervaringen van de gebruikers van het familienetwerkberaad, wordt getracht om de effectiviteit van deze methodiek te bestuderen.

1 Literatuurstudie

1.1 Wat is vermaatschappelijking?

We leven in een geïndividualiseerde samenleving, waarin nabije verbanden zoals familie, buurt en de sociale cohesie verbrossen en de zelfstandigheid en individuele keuzevrijheid van mensen groeit (Duyvendak, 2004). Hierdoor is het nodig dat er wordt ingezet op een sterk sociaal weefsel, ook in de zorg en welzijn. Er is nood aan een samenleving waarin iedereen zorg draagt voor zichzelf en voor anderen. Mensen zouden zo lang als mogelijk in hun thuisomgeving moeten kunnen blijven. De samenleving moet de participatie van kwetsbare burgers, zoals bijvoorbeeld kinderen en jongeren in de jeugdhulp, realiseren vanuit hun eigen krachten en hun netwerk. Dit is de vermaatschappelijking van de zorg (Vandeuren, 2014). Het betekent dus dat er goede zorg in en door de samenleving moet worden aangeboden, waardoor de sociale participatie van mensen wordt bevorderd (van Weeghel, 2000).

Vermaatschappelijking van de zorg staat voor de hele evolutie waardoor welzijn en zorg in Vlaanderen wordt geïnspireerd. In de visienota van de Strategische Adviesraad Welzijn, Gezondheid en Gezin wordt vermaatschappelijking omschreven als:

Verschuiving binnen de zorg waarbij ernaar gestreefd wordt om mensen met beperkingen, chronisch zieken, kwetsbare ouderen, jongeren met gedrags- en emotionele problemen, mensen die in armoede leven....., met al hun mogelijkheden en kwetsbaarheden een eigen zinvolle plek in de samenleving te laten innemen, hen daarbij waar nodig te ondersteunen en de zorg zoveel mogelijk geïntegreerd in de samenleving te laten verlopen. Begrippen die hierbij een rol spelen zijn onder meer desinstitutionalisering, community care, empowerment, kracht- en contextgericht werken, vraagsturing en respijtzorg. (Departement Volksgezondheid, Welzijn en Gezin, 2013, p.3).

De vraag speelt of het bij vermaatschappelijking gaat over een zorgvuldig uitgekozen concept, dat aansluit op de visie van de mens of over een antwoord op de steeds toenemende zorgvragen? De financiële betaalbaarheid van de welzijns- en gezondheidszorg staat onder druk. Critici benadrukken dit onderscheid: ‘Komt de vermaatschappelijking van de zorg gewoon goed uit voor de overheid? Of gaat het echt over de beste zorg voor de mensen?’ (Van Den Heuvel, 2014). De vermaatschappelijking is volgens Vandeurzen (juni 2015) een bewuste keuze voor een samenleving, met ruimte voor mensen met kwetsbaarheden. Volgens Vandeurzen is vermaatschappelijking niet het gevolg van een terugtrekkende overheid. Hij zegt dat goede zorg ontstaat vanuit sociale contexten en zelfredzaamheid (Vandeurzen, juni 2015). Goede zorg maakt deel uit van het dagdagelijkse leven van de mensen. Het sociaal kapitaal van mensen moet worden gemobiliseerd. Mensen moeten zich voor anderen in de maatschappij engageren. Sociale netwerken moeten worden aangemoedigd en versterkt worden. Zoals Vandeurzen (juni 2015) ook aanhaalde is vermaatschappelijking geen poging van de overheid om de betaalbare zorg af te schuiven op de maatschappij. Als al de zorgvragen worden ingevuld door de professionele sector, dan zal zorg inderdaad onbetaalbaar zijn. Maar de vermaatschappelijking is een positieve keuze die moet zorgen voor kwaliteitsvollere zorg (Departement Volksgezondheid, Welzijn en Gezin, 2013).

Vermaatschappelijking in de zorg betekent een herverdeling van de rollen, zorgtaken en zorgverantwoordelijkheden op vlak van zorg voor mensen. Alle burgers moeten zorgen voor zichzelf en voor anderen. Het is de taak van de overheid om bij te sturen (Van Den Heuvel, 2014). Bij vermaatschappelijking van de zorg zal de overheid de verantwoordelijkheid voor kwetsbare burgers blijven dragen. De professionele zorg vormt een aanvulling op de kracht en de inzet van de burgers zelf. Vermaatschappelijking van de zorg sluit nauw aan bij empowerment (Van Regenmortel, 2009). Empowerment wordt omschreven als: “Een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie” (Van

Regenmortel, 2008, p.112). Vermaatschappelijking van de zorg is gericht op sociale inclusie. Solidariteit is een belangrijk aspect voor een inclusieve samenleving. Er moeten verbindingen worden gemaakt tussen burgers met een grote verscheidenheid. Vermaatschappelijking is niet enkel een opdracht voor de individuele personen, het is de taak voor de samenleving als geheel. Het gaat over zorg in de samenleving en zorg door de samenleving. Er is nood aan een empowerende samenleving die kansen biedt aan mensen in een kwetsbare positie. Empowerment en vermaatschappelijking leggen beiden de nadruk op de 'eigen kracht'. De eigen kracht van de persoon en van het netwerk eromheen moet worden versterkt (Van Regenmortel, 2009).

Vermaatschappelijking van de zorg geeft het beeld van een liefdevolle en zorgzame samenleving, waarin iedereen onvoorwaardelijk zorg draagt voor elkaar. Toch is een kritische blik te werpen op het concept. De vermaatschappelijking leidt tot een paradigmashift in het denken over zorg. Het betekent dat er beroep moet worden gedaan op de bereidwilligheid en de mogelijkheden van mensen om de zorg voor zichzelf en voor anderen op zich te nemen. Maar willen mensen wel afhankelijk zijn van de zorg van hun omgeving? En heeft het sociaal netwerk de vrije keuze om zorg te verlenen, of is er sprake van een zorgplicht? Er kan besloten worden dat de spontane vermaatschappelijking van de zorg een illusie is. De overheid moet met voldoende structurele maatregelen komen. Er is niet alleen het 'recht op zorg', maar ook het 'recht op zorg verlenen'. Mensen die zorg willen opnemen, moeten dit ook kunnen opnemen en hiervoor erkend worden. Er is nood aan een zorgzame overheid. De institutionele hulpverlening moet blijven bestaan, als ondersteuning op de informele zorg, zeker voor mensen die geen beroep kunnen doen op een netwerk. Vaak is het voor de meest kwetsbaren het moeilijkste om een netwerk te onderhouden. Vermaatschappelijking van de zorg is een grootmoedig concept, maar het kan slechts zorgen voor een toegevoegde maatschappelijke waarde indien het wordt omgezet in een daadkrachtig en concreet gezondheids- en welzijnsbeleid. (Van Den Heuvel, 2014).

In verschillende zorg- en welzijnssectoren neemt de vermaatschappelijking van de zorg een belangrijke positie in. Hieronder wordt ingegaan op de vermaatschappelijking van de zorg in de jeugdhulpverlening.

1.2 Vermaatschappelijking van de integrale jeugdhulp

In Vlaanderen blijft het aantal jeugdfragen toenemen, ondanks de daling in het aandeel van kinderen en jongeren in de bevolkingspiramide. Als reactie op deze tendens besloot de Vlaamse regering in 2014 om het decreet ‘integrale jeugdhulpverlening’ in werking te laten gaan. Het doel van het decreet was ‘de ontplooiingskansen van de minderjarigen en hun ouders vrijwaren en hun welzijn en gezondheid bevorderen’ (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.). In de integrale jeugdhulp (IJH) gaat men van aanbodgerichte zorg naar vraaggerichte zorg (Bartelink, 2012). Op 1 maart 2014 trad het nieuwe decreet IJH in werking, in Brussel en Vlaanderen. Dit decreet is opgebouwd uit zes cliënt- en resultaatgerichte doelstellingen (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.):

1. Inzetten op de vermaatschappelijking van de jeugdhulp en het versterken van de eigen krachten van de cliënt en zijn omgeving.
2. Cliënten vlot toegang geven tot de jeugdhulp die ze nodig hebben, zowel in het rechtstreeks als het niet-rechtstreeks toegankelijke aanbod.
3. Continuïteit in de jeugdhulp waarborgen.
4. Gepast en alert reageren op situaties van verontrusting.
5. Het voorzien van een aanbod crisisjeugdhulp waarop hulpverleners permanent een beroep kunnen doen.
6. Maximale participatie van de minderjarige en zijn gezin.

In het kader van deze masterproef zal enkel worden ingegaan op de eerste doelstelling.

In onze maatschappij is er sprake van een afname van directe solidariteit tussen mensen die in elkaars omgeving leven. Verder is er een specialisering van de gezondheidszorg. In de jeugdzorg zijn er steeds meer kinderen en jongeren met een diagnose waardoor er nood is aan een bijzondere en gespecialiseerde aanpak. Het aanbod van jeugdhulp bestaat uit veel verschillende gespecialiseerde vormen van hulp. Dit heeft tot gevolg dat kinderen en jongeren steeds vaker worden doorverwezen naar andere vormen van hulpverlening, wat leidt tot een stijging in frustratie en een grotere kans op afhaken van de cliënt (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.)

Vermaatschappelijking van de zorg wordt gezien als de oplossing voor de aangehaalde problematieken. In de IJH zal er op de krachten van de minderjarigen, hun ouders en mensen uit de nabije omgeving worden ingezet. Dit leidt tot een hogere participatie van de cliënt en de omgeving, waardoor er minder nood zou moeten zijn aan gespecialiseerde hulpverlening (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.).

Vandeurzen (2014) wilt de participatie van jongeren en kinderen in de jeugdhulp verhogen vanuit hun eigen krachten. Hij benadrukt het belang om alle (nog) aanwezige krachten in de jeugdhulp maximaal te mobiliseren. De IJH moet sterker inzetten op sociale netwerken. Er moet aandacht zijn voor de vertegenwoordiging, participatie en rechten in de jeugdhulp. Ouders moeten betrokken worden bij de uitbouw van de participatie (Vandeurzen, 2014).

1.3 Netwerkgericht werken

In het nieuwe decreet IJH staat krachtgericht werken centraal. De krachten van de kinderen, jongeren en het netwerk moeten worden versterkt. Het uitgangspunt van het versterken van de eigen kracht is dat minderjarigen en hun ouders hun sterke kanten en sociaal netwerk volledig kunnen benutten. Zo kunnen ze zelf beslissingen nemen over

hun eigen leven. Hier ligt een link met de vraaggerichte zorg die in de integrale jeugdhulp wordt nagestreefd (Bartelink, 2012).

Waarom is het belangrijk om netwerkgericht te werken in de jeugdhulpverlening? Als er aandacht is voor de relaties van cliënten, kan de ondersteuning en kwaliteit van de zorg verbeteren. De focus moet liggen op de mens én op zijn omgeving. Mensen staan nooit alleen in hun situatie. Problemen kunnen beter begrepen worden indien er rekening wordt gehouden met de kwaliteit van relaties (Kruijswijk, et al., 2014). Door het versterken van sociale netwerken kunnen gezinnen beroep doen op hun sociaal netwerk voor verschillende vormen van ondersteuning. Dit kan tot gevolg hebben dat de behoefte aan professionele steun afneemt (Bartelink, 2012).

Een sociaal netwerk kan zowel op een smalle als op een brede wijze benaderd worden. De smalle benadering van een sociaal netwerk betreft enkel de familie van de cliënt. Bij de brede benadering behoort iedereen die min of meer een duurzame band heeft met de cliënt tot het sociale netwerk. Sociale netwerken spelen een rol in de samenredzaamheid, wat betekent dat mensen samen een plan maken. Samenredzaamheid komt van zelfredzaamheid, het vermogen van mensen om zich te redden op verschillende domeinen, maar dan samen met het netwerk. De nadruk op zelfredzaamheid kan gelinkt worden met de participatieve samenleving waarin we leven (Kruijswijk, et al., 2014).

Maar, wat is een effectieve manier om het sociale netwerk van mensen te versterken? Er is nood aan aangepaste methodieken om de eigen krachten van gezinnen te analyseren en versterken (Vandeurzen, 2014). Eén van deze netwerkversterkende methodieken is het familienetwerkberaad.

1.4 Familienetwerkberaad

In het kader van deze masterproef zal het familienetwerkberaad als methodiek uitgediept worden. Familienetwerkenberaden dragen bij aan het versterken van sociale netwerken, wat maakt dat het een methodiek is ter bevordering van de vermaatschappelijking van de zorg.

1.4.1 Wat is een familienetwerkberaad

Bij een familienetwerkberaad (FNB) is er sprake van overleg tussen de cliënt, de familieleden, vrienden, andere belangrijke personen voor het gezin en één of meer zorgverleners. Het doel is om de krachtbronnen en mogelijkheden van het netwerk in kaart te brengen. Informele steun kan worden bevorderd door het netwerk te mobiliseren en versterken (Kruiswijk, et al., 2014). Een familienetwerkberaad is “een bijeenkomst waarbij familieleden en andere voor het gezin belangrijke mensen worden betrokken bij belangrijke beslissingen. Samen bespreken ze de (dreigende) problemen en maken ze een plan om oplossingen te vinden, en zowel zorg als hulp te organiseren” (Driessens & Melis, 2012, p. 32). Het uitgangspunt van FNB is dat kinderen die nood hebben aan bescherming beter af zijn indien hun familie de verantwoordelijkheid voor het welzijn van het kind opneemt, in partnerschap met elkaar. Kinderen en hun familie krijgen de kans om zelf beslissingen te maken over hun leven (Rauktis, et al., 2013).

Een FNB is een benadering die werkt met families die betrokken zijn bij het welzijn van het kind. Het is een paraplu-begrip dat verschillende praktijkmodellen met éénzelfde filosofie omvat: nl. het voorzien van een respectvolle plaats voor familieleden om samen hun noden te identificeren en mogelijke oplossingen te vinden die het welzijn en de veiligheid van kinderen en jongeren kunnen ondersteunen. Familie wordt in familienetwerkberaden zeer breed geïnterpreteerd. Het zijn bloedverwanten, vrienden, burens en andere mogelijke bronnen van steun die tot de ‘familie’ kunnen behoren (Wang, et al., 2012).

Het theoretische kader van FNB betreft “een vraaggerichte en gezinsgerichte interventie met het accent op empowerment en participatie” (Driessens & Melis, 2012, p. 33). Het gezin en het netwerk zijn zelf verantwoordelijk voor de ondersteuning. Het accent komt op twee belangrijke aspecten te liggen. Ten eerste ligt de nadruk op empowerment en activering de hulpvrager. Er moet voornamelijk gefocust worden op de sterktes van de cliënt, er moet beroep worden gedaan op solidariteit en er moet gewerkt worden vanuit mogelijkheden, niet vanuit beperkingen. Het tweede aspect waarop het accent bij FNB ligt is de participatie van de cliënt en de vraaggerichte aanpak. Het sociale netwerk gaat samen op zoek naar oplossingen. Oplossingen die zelfbedacht zijn, hebben meer kans op slagen (Driessens & Melis, 2012). Het belang van het kind staat centraal in het FNB (Crow & Marsh, 1998). Een FNB gaat uit van het idee dat de familie bestaat uit verschillende individuen die het meeste kennis hebben over de situatie en dus het beste in staat zijn om een plan op te stellen dat focust op de noden van het kind (Baumann, et al., 2009).

1.4.2 Doelgroep familienetwerkberaad

Voor alle gezinnen die nood hebben extra ondersteuning in de opvoeding van kinderen, kan een FNB nuttig zijn, ook als het kind (tijdelijk) niet thuis kan wonen door familiale problemen of andere problemen (Driessens & Melis, 2012). De familienetwerkberaden werden vroeger voornamelijk in intramurale setting gebruikt, maar het wordt nu ook in de jeugdhulp toegepast. Alle gezinnen met een hulpvraag kunnen beroep doen op een FNB (Kruijswijk et al, 2014). FNB kan ook toegepast worden in situaties waar mensen zorgbehoevend of hulpbehoevend zijn (Driessens & Melis, 2012).

1.4.3 Oorsprong en varianten familienetwerkberaad

De oorsprong van familienetwerkberaden ligt in Nieuw-Zeeland, in de traditie van de Maori's. Deze stam nam vroeger samen de verantwoordelijkheid op voor gezinnen met moeilijkheden. Er werd in de stam collectief naar een oplossing gezocht voor de familiale problemen. Deze traditie van dit volk werd in 1989 'Family group conferences' (FGC) genoemd en opgenomen als een methode. De FGC werd een besluitvormingsmodel in Nieuw-Zeeland, met een samenwerking tussen de overheid en professionals aan de ene kant en families en netwerken aan de andere kant. In de jaren '90 werd deze methodiek verspreid over de hele wereld (Berzin, et al., 2008). De in 1989 ontwikkelde FGC werd sindsdien geïmplementeerd in meer dan twintig landen, waaronder: Groot-Brittannië, Nederland, Denemarken, Noorwegen, Zweden, Verenigde Staten, Australië, Israël, Canada en Frankrijk (Asscher, Creemers, Dijkstra & Stams, 2014). Er ontstonden verschillende varianten op de 'Family group conferences', met verschillende benamingen, vormen en accenten (Berzin, et al., 2008).

De meest voorkomende varianten van de FGC zijn: 'Team Decision Making' (TDM), 'Family Unity Meeting' (FUM), 'Family Decision Making' (FDM) en 'Family Team Meeting' (FTM). Deze varianten worden overkoepeld door de term 'Family Group Decision Making' (FGDM). Deze verschillende varianten van FGC verschillen in de duur van de voorbereidingstijd, in het moment waarop ze ingezet worden, in het al dan niet bevatten van een gesloten gedeelte en in de grootte van het netwerk dat wordt betrokken (Asscher, et al., 2014). Toch zijn er verschillende overeenkomsten tussen alle FGC-modellen (Berzin, Cohen, Thomas & Dawson, 2008).

De verschillende modellen van FGC hebben allen éénzelfde filosofie. Er zijn een aantal overeenkomsten die in elk model van belang zijn (Berzin, et al., 2008):

- Samenwerking tussen families en de samenleving en de ondersteunende diensten in het nemen van beslissingen over het welzijn van het kind.
- Respect voor de familie en voor hun cultuur.
- Rechten voor de kinderen om een stem te hebben in beslissingen over hun veiligheid en leven.
- Het empoweren van families zodat ze hun eigen werkzaam familieplan kunnen opstellen.
- Het mobiliseren van de beschikbaarheid van familiesteun, inclusief de uitgebreide familie.

Ook in Vlaanderen bestaat er een variant op de FGC, nl. het familienetwerkberaad, dat werd ontwikkeld binnen de jeugdzorg (Driessens & Melis, 2012).

1.4.4 Methode familienetwerkberaad

Een FNB wordt begeleid door een coördinator. Deze heeft als doel om zoveel mogelijk mensen uit het netwerk van de cliënt te betrekken bij het beraad. Als er meer mensen betrokken zijn bij het FNB, kunnen er meer ideeën worden aangegeven en is de kans op een creatieve oplossing groter. Het is belangrijk dat er een minimum aan netwerk betrokken wordt (Driessens & Melis, 2012). Elke hulpverlener kan een FNB opstarten. Er is geen training of opleiding vereist om deze methodiek goed uit te voeren als hulpverlener (Kruijswijk, et al., 2014). De hulpverlener van de familie wordt bij voorkeur niet de coördinator van het FNB. Er wordt geopteerd voor een onafhankelijke coördinator, aangezien anders het risico bestaat dat de coördinator zelf bepaalde oplossingen aangeeft (Crow & Marsh, 1998). De coördinator kan verschillende rollen aannemen tijdens het FNB, nl. organisator, gespreksleider of procesbegeleider (Driessens & Melis, 2012).

Er zijn verschillende methodische kenmerken van het familienetwerkberaad (Driessens & Melis, 2012):

- 1) Vraaggericht werken: het netwerk zal bepalen of er aanvullend professionele hulp nodig is en waar deze dan gewenst is.
- 2) Outreachend werken: het beraad gaat door op een voor de cliënt vertrouwde plaats.
- 3) Contextgericht werken: bij het FNB wordt uitgegaan van een breed netwerk.
- 4) Participatief werken: de jongere en alle deelnemers worden betrokken bij het proces.
- 5) Krachtgericht werken: de krachten van de cliënt worden benadrukt.
- 6) Verbindend werken: de familieleden en de betrokkenen worden samengebracht in functie van het kind.

1.4.5 Proces familienetwerkberaad

Het totale proces van het FNB bestaat uit vijf fasen. Eerst is er de voorbereiding van het beraad door de coördinator. De voorbereiding duurt meestal ongeveer acht weken. Gedurende deze tijd worden de deelnemers uitgenodigd, de doelen geïnventariseerd en een plaats voor het beraad vastgelegd (Kruijswijk, et al., 2014). Vervolgens is er het beraad zelf, dat uit drie fasen bestaat. De eerste fase is een informatiefase voor alle aanwezigen bij het FNB. Tijdens de tweede fase is er een gesloten gedeelte, waarbij de familie zelf een veiligheidsplan zal opstellen, zonder de aanwezigheid van de coördinator. In de derde fase van het beraad wordt dit plan voorgesteld aan de coördinator en wordt erover gedebatteerd. De laatste fase betreft de uitvoeringen en de evaluatie van het plan. De evaluatie vindt ongeveer drie tot zes maanden na de uitvoering van het plan plaats (Driessens & Melis, 2012).

1.4.6 Deelnemers aan het familienetwerkberaad

Een veelvoorkomend probleem bij de familienetwerkberaden is de onduidelijkheid over wie er moet betrokken worden. Het is belangrijk dat de coördinator nagaat hoe de familierollen verdeeld zijn, of er conflicten aanwezig zijn tussen de familieleden en wie het kernlid is in de familie van het kind. Verder moet zeker ook het eigen netwerk van het kind betrokken worden. Er moeten worden uitgegaan van een wijde en inclusieve interpretatie van het concept familie. Centraal staat de bezorgdheid en het belang van het kind, vanuit dit idee moeten de juiste familieleden uitgenodigd worden voor het FNB (Crow & Marsh, 1998). Hoe meer mensen er als ‘beslissers’ deelnemen aan de interventie, hoe groter de kans op het ontstaan van een veiligheidsplan (Burford, Merkel-Holguin & Nixon, 2003).

Er heerst onenigheid over het opstarten van familienetwerkberaden bij families waar er sprake is van seksueel misbruik en huiselijk geweld. Sommige auteurs vinden dat de veiligheid van het kind voorop staat en een FNB in dit geval niet wenselijk is (Lupton & Nixon, 1999). Anderen spreken over de spanning tussen het recht van ouders om hun kinderen te zien en het recht van kinderen om hun ouders te zien, maar dat kinderen wel beschermd moeten kunnen worden tegen hun ouders (Boel-Studt & Landsman, 2011). Verder zijn er auteurs die aangeven dat familienetwerkberaden moeten geprobeerd worden in alle families, aangezien families niet mogen uitgesloten worden van deze interventie omwille van hun problemen. Een familielid kan daarentegen wel uitsloten worden indien het tijdens het beraad gewelddadig of onder invloed is (Crow & Marsh, 1998; Crea & Berzin, 2009; Baumann, et al., 2009). Een andere groep verklaart dat familienetwerkberaden uitgevoerd mogen worden bij seksueel misbruik en huishoudelijk geweld, als er voldoende aandacht wordt gegeven aan veiligheid van het kind tijdens de familienetwerkberaden (Burford & Pennell, 2000). Er is geen consensus tussen de verschillende auteurs over het gebruik van de familienetwerkberaden bij deze gezinnen.

In het debat rond het opstarten van een familienetwerkberaad bij gezinnen waarbij er sprake is van familiaal geweld of kindermisbruik,

zijn er enkele aspecten belangrijk. Ten eerste moet een onveilige gezinssituatie gedefinieerd worden, aangezien er verschillende opvattingen kunnen bestaan. Artikel 19 van de 1989 United Nations Convention on the rights of the Child definieert kindermisbruik als “all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse” (Munro, 2008, p. 47). Vervolgens moet men er bewust van zijn dat familiaal geweld zeer moeilijk accuraat kan worden vastgesteld, omwille van angst en ontkenning bij de familieleden en onderrapportering door de dienstverleners. Jeugdzorg en huiselijk geweld worden vaak aanzien als twee verschillende dienstgebieden, waardoor ze geïsoleerd van elkaar worden behandeld. Maar deze afzondering leidt tot verschillende beperkingen in de hulpverlening van gezinnen (Burford & Pennell, 2000).

Munro (2010) geeft aan dat er voor deze gezinnen een spanning heerst in het ondersteunen en betrekken van de ouders. In de meeste gevallen worden ouders betrokken in de hulpverlening indien ze vrijwillig de keuze hebben gemaakt om zelf hulp te ontvangen. Maar soms zijn er situaties waarbij er omtrent het ouderschap serieuze bezorgdheid aanwezig is, zodat een meer dwingende aanpak noodzakelijk is. Het is echter zeer moeilijk om te bepalen wanneer er sprake is van een ernstige bezorgdheid. Algemeen gesteld is het aangeraden om de familie te betrekken bij de hulpverlening (Munro, 2010). Een voorbeeld van een methodiek die inzet op de families waar (vermoedelijk) kindermishandeling plaatsvindt, is Signs of Safety. Het doel van Signs of Safety is het opbouwen van een vertrouwensrelatie binnen gezinnen waar er sprake is van kindermishandeling, met het oog op het creëren van een veiligheidsplan voor het kind. Er wordt niet gefocust op de problemen en tekorten in de gezinnen, maar op de hulpbronnen en sterktes. Deze methodiek toont aan dat het betrekken van de familie bij huishoudelijk geweld een noodzaak is voor het welzijn van het kind (Bartelink, 2010).

1.4.7 Effectiviteit?

Familienetwerkberaden zouden ervoor zorgen dat de familie wordt betrokken bij beslissingen en plannings in functie van het kind. Verder zou het ook leiden tot betere resultaten voor de kinderen (Barnsdale & Walker, 2007). Maar wanneer is een FNB effectief? Welke resultaten worden bereikt na het uitvoeren van een beraad? En welke resultaten zijn nog aanwezig op langere termijn?

1.5 Effectiviteit familienetwerkberaden

Het familienetwerkberaad heeft twee hoofddoelstellingen (Berzin, et al., 2008):

- De wijde familie volledig betrekken bij het maken van beslissingen en plannen voor het kind/de kinderen.
- Het bereiken van betere uitkomsten voor de kinderen.

Er zou gesteld kunnen worden dat de effectiviteit van de interventie gerelateerd is met het behalen van deze doelstellingen. Maar is dit wel zo? Alvorens effectiviteit in de integrale jeugdhulp kritisch te benaderen, wordt nagegaan hoe de effectiviteit van familienetwerkberaden wordt onderzocht in de literatuur en wat de resultaten hiervan zijn.

Verskillende studies over de effectiviteit van familienetwerkberaden presenteren tegenstrijdige resultaten. Enkele van deze studies voorzien bewijs dat de betrokkenheid bij FNB bijdraagt aan een verlaging in toekomstige mishandelingen, een vermindering van de betrokkenheid van kinderen bij beschermingsagentschappen, een betere en stabiele plaatsing en een stijging in plaatsingen bij bloedverwanten. Maar uit andere studies blijkt dat familienetwerkberaden niet leiden tot significant verschillende uitkomsten op vlak van toekomstige mishandelingen en stabiele plaatsingen. Een derde reeks van studies toont aan dat de betrokkenheid bij FNB negatieve uitkomsten tot gevolg heeft, zoals een hogere graad van toekomstige verwijzingen

naar diensten voor kinderscherming en langere duur van uithuisplaatsingen (Barth, Guo & Weigensberg, 2009). Er zijn zeer veel studies naar familienetwerkberaden gebeurd. De tegenstrijdigheden zijn zeer frappant. De mogelijke oorzaken hiervan komen later in dit werk aan bod.

Heel veel studies over familienetwerkberaden richten zich op de implementatie, de procesbevindingen en programmatrouw. Er zijn slechts een paar studies waarbij er onderzoek is gebeurd naar de effectiviteit van de interventie (Berzin, et al., 2008; Asscher, et al., 2014). Er is een groeiende consensus over de procesbevindingen van familienetwerkberaden, maar dit is veel minder bij de uitkomsten van deze beraden. Het beoordelen en verstaan van uitkomsten in de maatschappelijke dienstverlening is een uitdagende onderneming (Burford, et al., 2003).

In het kader van deze masterproef zullen er enkele studies geselecteerd worden en de bevindingen hierover worden weergegeven en vergeleken. De zoektocht naar deze studies over het FNB start vanuit een meta-analyse van de uitkomsten van studies naar de effectiviteit van familienetwerkberaden, uitgevoerd door Asscher, et al (2014). Deze meta-analyse selecteerde enkel studies met de volgende studie designs: randomized controlled trials (RCTs), quasi-experimentele onderzoeken en cohort studies. Het gaat om gecontroleerde studies, waarbij er gebruikt gemaakt wordt van een experimentele groep en een controlegroep. Er werd uitgegaan van een brede benadering van familienetwerkberaden. Al de verschillende varianten van FGC en ook de eigen kracht-conferenties (EKC) kwamen in aanmerking. De uitkomsten van de familienetwerkberaden werden in deze studie uitgedrukt aan de hand van vijf indicatoren (Asscher, et al., 2014):

1. Meldingen kindermishandeling
2. Uithuisplaatsingen
3. Plaatsingen binnen het netwerk versus plaatsingen elders
4. Eerder sluiten van een dossier
5. Eerdere terugplaatsing bij de ouders

Asscher, et al. (2014) selecteerden eerst zestien studies voor de meta-studie, maar vier van deze onderzoeken werden geëxcludeerd omdat hun uitkomstmaten niet in voldoende studies voorkwamen. Van de overige studies werden effectgroottes berekend aan de hand van statistische methoden. Op deze manier kunnen de effectgroottes voor en na het familienetwerkberaad vergeleken worden.

Uit dit onderzoek wordt geconcludeerd dat familienetwerkberaden niet leiden tot minder meldingen van kindermishandeling, minder en kortere uithuisplaatsingen en het eerder afsluiten van het dossier. Familienetwerkberaden hebben wel effect op het type van uithuisplaatsingen. Na een FNB worden kinderen bij een uithuisplaatsingen vaker bij familie en vrienden geplaatst. De interventie heeft ook tot gevolg dat kinderen vaker worden teruggeplaatst bij hun ouders (Asscher, et al., 2014).

Deze meta-analyse biedt een meerwaarde aan het effectiviteitsonderzoek over familienetwerkberaden. Maar door de strenge selectiemethode en de statistische berekeningen kunnen bepaalde zaken niet belicht worden in dit onderzoek. Het selecteren van studies op basis van strenge criteria heeft tot gevolg dat er te weinig rekening wordt gehouden met de complexiteit van sociale interventies en onderliggende mechanismen. De focus ligt dan op de interne validiteit, nl. de causale relatie tussen de interventie en het effect. Maar er is dan slechts een beperkte veralgemeenbaarheid naar andere contexten (Hermans, 2014). Verder kan de keuze van de vijf uitkomstenmaten in vraag gesteld worden. Voor deze masterthesis zullen enkele van de geselecteerde studies van de meta-analyse opnieuw geanalyseerd worden, aan de hand van een systematische literatuur review. Door alle aspecten van deze studies in aanmerking te nemen, kan er verondersteld worden dat er extra informatie naar boven zal komen. Dit omdat in de meta-studie enkel aandacht werd besteed aan de vijf eerder vermelde indicatoren. Het gebruiken van statistische methoden maakt vergelijking tussen studies mogelijk, maar zorgt ervoor dat verschillende delen van het onderzoek kunnen verloren gaan.

Er werden negen studies geselecteerd, waarbij wordt nagegaan wat de gelijkenissen en verschillen zijn tussen de familienetwerkberaden. Er wordt geen gebruik gemaakt van statistische methoden, maar er zal een systematisch literatuur review plaatsvinden, om de negen studies vanuit een andere invalshoek te bestuderen.

Zes van de negen studies werden at random gekozen uit geselecteerde studies van Asscher, et al. (2014). Twee andere studies werden gekozen uit de niet-gebruikte studies voor de meta-analyse (Asscher, et al., 2014), aangezien deze uitkomstmaten niet in voldoende mate overeenkwamen met de andere studies. Deze twee studies werden nu wel geselecteerd omdat in deze systematische literatuur review niet enkel gekeken wordt naar de vijf indicatoren. Andere uitkomstmaten kunnen zorgen voor een meerwaarde, door hun extra informatie. De laatst geselecteerde studie werd niet gebruikt in de studie van Asscher, et al. (2014). Voor de meta-analyse werden enkel studies geselecteerd met zeer goede onderzoekdesigns. Hierdoor kunnen andere onderzoeken uit de boot vallen. Studies zonder een strenge studie design kunnen ook een meerwaarde bieden aan de systematische literatuur review. Voor de selectie van de laatste studie werd er gebruik gemaakt van de zoekmachines 'Limo' en 'google scholar', aan de hand van de volgende zoektermen:

- family group decision making or family group conferenc* or family unity meeting or family decision making or team decision making or family team meeting or family meeting
- youth care or youth protect* or youth welfare or child care or child protect* or child welfare

Hieruit werden een 10-tal artikels geselecteerd op basis van titel en abstract. Bij het doornemen van deze artikels werd duidelijk dat er zeer veel overlap was tussen verschillende onderzoeken, in verschillende artikels werden onderzoeksresultaten van andere onderzoeken aangehaald. Verschillende onderzoeken bieden geen meerwaarde aan het onderzoek naar de effectiviteit van familienetwerkberaden, omdat bijvoorbeeld alleen de methode werd onderzocht of omdat ze weinig relevant waren voor de literatuur review. Uit deze tientallen

onderzoeken werd er één geselecteerd, omwille van de uitgebreidheid van het onderzoek en de aanwezigheid van voldoende informatie.

Er werd gekozen voor een systematische literatuur review, aangezien de effectiviteit van een methodiek niet gebaseerd kan worden op één onderzoek. Bestaand onderzoek over het familienetwerkberaad wordt samengebracht door de systematische review. Op basis hiervan wordt er getracht conclusies te trekken over de effectiviteit van de interventie. De negen gekozen studies zullen schematisch worden weergegeven in een tabel volgens de PISO-methode (bijlage 1). Dit is oorspronkelijk een medisch model, maar kan ook worden gebruikt in sociale sectoren, zoals de jeugdhulp sector. Deze methode streeft homogeniteit tussen de verschillende studies na, door voor elk onderzoek de ‘Population’, ‘Intervention’, ‘Study design’ en ‘Outcomes’ weer te geven. Op deze manier wordt er een transparante weergave van de verschillende studies gecreëerd. Het doel van een systematische review aan de hand van de PISO-methode is om de interne geldigheid, nl. de relatie tussen de oorzaak en het gevolg, zo groot mogelijk te maken. In wat volgt zullen de familienetwerkberaden onderzocht worden vanuit de top-down benadering. Aan de hand van binnen- en buitenlandse literatuur zal op een systematische wijze verschillende aspecten van de methodiek onderzocht en geanalyseerd worden (Hermans, 2014).

1.6 Resultaten systematische literatuur review

In dit deel zullen bepaalde bevindingen van de onderzoeken weergegeven en vergeleken worden.

1.6.1 *Uithuisplaatsingen*

Twee studies geven aan dat er geen verschil is in het aantal uithuisplaatsingen tussen de experimentele groep en de controlegroep (Berzin, et al., 2008; Bijl, Gramberg, Slot, van Beek, & Wijnen-Lunenburg, 2008). Eén van deze twee wijst er wel op dat de duur van de uithuisplaatsingen korter is bij de behandelingsgroep (Bijl, et al., 2008). Bij drie artikels wordt aangegeven dat de interventie leidt tot meer stabiele plaatsingen (Crow & Marsh, 1998; Barnsdale & Walker, 2007; Wang, et al., 2012), terwijl één studie het tegendeel beweert, dat de interventie leidt tot een daling in stabiele plaatsingen (Berzin, et al., 2008). Eén onderzoek heeft bewijs voor het feit dat de familienetwerkberaden zorgen voor een groter aantal uithuisplaatsingen en voor een langere duur van uithuisplaatsingen (Sundell & Vinnerljung, 2004).

1.6.2 *Veiligheid (mishandeling, misbruik)*

Er zijn drie onderzoeken die aangeven dat er bij de interventiegroepen sprake is van meer veiligheid, een vermindering in het aantal misbruiken en gevallen van verwaarlozing (Crow & Marsh, 1998; Burford & Pennell, 2000; Barnsdale & Walker, 2007). Volgens één studie zijn er bij de families die gebruik hebben gemaakt van familienetwerkberaden meer meldingen van mishandeling (Sundell & Vinnerljung, 2004). Twee studies vermelden dat er geen verschil is in veiligheid tussen de experimentele groep en de vergelijkingsgroep (Berzin, et al., 2008; Bijl, et al., 2008). Bij één van deze studies werd er bij de gezinnen na de interventie wel een hoger aantal mishandelingen aangegeven, maar het verschil is niet significant (Berzin, et al., 2008). Het feit dat er meer mishandelingen worden

aangegeven na het familienetwerkberaad kan zowel een positieve als een negatieve indicator zijn. Het kan wijzen op een groter bewustzijn voor de problematiek, wat kan leiden tot een snellere melding. Maar het kan ook betekenen dat er effectief meer sprake is van mishandeling in het gezin.

1.6.3 Beroep doen op andere diensten/voorzieningen

In twee studies wordt vermeld dat families na de interventie minder nood hebben aan ambulante hulp of minder betrokken zijn bij diensten voor kinderbescherming, in vergelijking met de controlegroep (Berzin, et al., 2008; Bijl, et al., 2008). Het tegendeel komt naar voor in twee andere studies. Deze geven aan dat families na het familieberaad net meer beroep doen op voorzieningen en diensten ter ondersteuning van kinderen en familieleden. Deze families maken ook gedurende een langere tijd gebruik van deze diensten (Sundell & Vinnerljung, 2004; Barth, et al., 2009). Vervolgens wordt in één van deze twee studies besloten dat er na het beraad meer doorverwijzingen zijn naar diensten voor kinderbescherming (Sundell & Vinnerljung, 2004). Het is niet duidelijk of deze toename in het gebruik van diensten te wijten is aan meer problematieken binnen de familie, of aan het feit dat de families in de interventie extra aandacht krijgen en daarom sneller worden doorverwezen naar andere diensten of voorzieningen.

1.6.4 Relaties binnen het gezin

In enkele onderzoeken wordt aangehaald dat familienetwerkberaden bevorderend kunnen zijn voor de familierelaties. Sommige studies spreken over hereniging in de familie. Anderen hebben het over een toename van de sociale steun ervaren door de verschillende familieleden. De regiefunctie ligt na de interventie meer bij de familie, in vergelijking met voor de interventie. Dit wijst op een succesvol empoweren van de familieleden (Bijl, et al., 2008; Wang, et al., 2012).

Vervolgens zijn er nog verschillende resultaten die slechts in één onderzoek voorkomen, waardoor vergelijken niet mogelijk is. Het weergeven van deze resultaten biedt geen meerwaarde aan deze

literatuur review, aangezien er op zoek wordt gegaan naar gemeenschappelijkheden en tegenstrijdigheden in de geselecteerde studies.

Als conclusie kan vastgesteld worden dat er geen eenduidigheid bestaat in de literatuur over de effectiviteit van familienetwerkberaden. De resultaten van de studies spreken elkaar tegen. Dit komt onder meer omdat er te veel verschillen zijn in de onderzoeken. De studies onderzoeken verschillende interventies (FGC, FGMD en EKC). Deze methodieken gaan uit van eenzelfde filosofie, maar hebben wel elk hun eigen kenmerken, waardoor er verschillen in de uitkomsten kunnen ontstaan. Verder mogen de negen onderzoeken niet vergeleken worden omdat er steeds gebruik wordt gemaakt van een andere doelgroep en een ander studieontwerp. Een andere bemerking gaat over de verschillende concepten die worden gemeten in de uitkomsten, zoals veiligheid, stabiliteit, sociale steun en duurzaamheid. Er is in de meeste studies vaak geen overeenstemming over hoe deze concepten verklaard en gemeten worden.

1.7 Beperkingen in onderzoek naar familienetwerkberaden

De negen onderzoeken verschillen in hun resultaten, terwijl steeds dezelfde methodiek onderzocht wordt. Ten eerste kan gesteld worden dat deze verschillen deels verklaard kunnen worden door hun verschillen in onderzoeksmethode, de rol van coördinator, het type problemen van het gezin en de specifieke geografische locaties (Barth, Guo, & Weigensberg, 2009).

Verder zijn er verschillende beperkingen in het onderzoek naar FNB, waardoor er geen eenduidig resultaat mogelijk is. Ten eerste is er slechts een minimaal aantal families die een familienetwerkberaad krijgen. Dit vertaalt zich in kleine steekproefgroottes voor de evaluatie van de interventie en creëert druk bij de beheerders om het gebruik van de familienetwerkberaden te rechtvaardigen (Burford, et al., 2003). De beperkte studies naar de uitkomsten van familienetwerkberaden gebruiken relatieve kleine steekproefgroottes. Men moet oppassen dat

deze resultaten niet overgegeneraliseerd worden (Barnsdale & Walker, 2007; Wang, et al., 2012).

Vervolgens kunnen de resultaten van de verschillende onderzoeken moeilijk met elkaar vergeleken worden omwille van de verschillende methodologieën, de verschillende samenstellingen van de onderzoeken en de vergelijkingsgroepen en de variatie in de opvolgingstijd (Wang, et al., 2012). Als laatste kan er sprake zijn van een selectiebias bij de evaluatie van familienetwerkberaden. Uit onderzoek blijkt dat families waarbij ouders middelen of drugs gebruiken meer worden doorverwezen naar en vaker deelnemen aan familienetwerkberaden. De interventie is niet altijd gelijk beschikbaar of bruikbaar voor kinderen en ouders die betrokken zijn bij de jeugdzorg (Barth, et al., 2009).

Om de resultaten van studies naar de werking van familienetwerkberaden te kunnen generaliseren naar andere contexten is er nood aan onderzoek dat gebruik maakt van grote steekproeven, die ook meer nationaal representatief zijn (Barth, et al., 2009). De resultaten van de negen onderzoeken zijn maar enkel relevant voor één specifieke doelgroep, in een bepaalde context en zeggen niets over de algemene werking van familienetwerkberaden. De onderzochte doelgroepen komen niet overeen, aangezien er een verschil is in de ernst van de situatie. Sommige kinderen bevinden zich thuis tijdens het FNB, terwijl anderen uit huis geplaatst zijn tijdens het beraad. Tenslotte is het belangrijk om te vermelden dat de uitvoering van een familienetwerkberaad niet enkel mag gezien worden als een doel op zich. Het is slecht één stap in het lopende proces van samenwerking en empowerment, waarbij de familieleden zijn uitgenodigd en worden aangemoedigd om een actieve rol aan te nemen om hun eigen potentieel te ontwikkelen en zo mee verantwoordelijk te zijn voor sociale actie (Burford & Pennell, 2000).

Indien de effectiviteit van een methodiek wordt onderzocht, is het belangrijk om oog te hebben voor de complexiteit van sociale interventies. In de jeugdhulpsectoren is het zeer moeilijk om de context van de interventie onder controle te houden. Dit zou een verklaring kunnen geven voor het feit dat sommige onderzoeken positieve

resultaten opleveren en andere niet. In dit onderzoek is er sprake van een ‘black box’ van de interventie. Dit betekent dat er te weinig aandacht is voor wat ervoor zorgt dat een interventie werkt (Hermans, 2014). In de negen onderzochte studies wordt er nergens duidelijk beschreven wat de voorbereiding van de familienetwerkberaden precies inhoudt, wie er aanwezig is tijdens het beraad, wanneer het familienetwerkberaad georganiseerd wordt, welke rol de coördinator precies aanneemt of welke competenties deze moet bezitten. Eerder is reeds beschreven dat de voorbereiding van het familienetwerkberaad ongeveer acht weken duurt en een belangrijk onderdeel van de interventie betreft, aangezien hier beslist wordt wie er deelneemt aan het beraad en welke doelen er bereikt moeten worden (Kruijswijk et al., 2014). De literatuur geeft aan dat een onafhankelijke coördinator gewenst is (Crow & Marsh, 1998), maar in de onderzoeken wordt niet weergegeven of er sprake is van onafhankelijkheid van de begeleider. Er is een duidelijke ‘black box’ in de geselecteerde onderzoeken als het gaat over deze aspecten. Aangezien de voorbereiding van het beraad en de rol van de coördinator zeer belangrijk zijn, zullen deze invloed hebben op de resultaten. Er kan verwacht worden dat de voorbereiding van het beraad op een verschillende manier is gebeurd, wat de verschillen in uitkomsten kan verklaren. Er is nood aan transparantie in deze aspecten, zodat het familienetwerkberaad volledig kan worden geëvalueerd, en niet enkel op basis van zijn resultaten.

1.8 Effectiviteitsmetingen in de integrale jeugdhulp

Er werd besloten dat de literatuur over familienetwerkberaden niet eenduidig is, omdat verschillende onderzoeken tegenstrijdige resultaten publiceren. Hierbij kunnen vragen gesteld worden over effectiviteitsmetingen in de integrale jeugdhulp. Is het meten van effectiviteit in de jeugdhulpverlening wel gewenst en mogelijk? Hoe wordt effectiviteit in de jeugdzorg bereikt?

In beleidsdocumenten wordt het belang van het meten van effectiviteit sterk benadrukt. In de integrale jeugdhulp is er ook een vraag naar de toepassing van evidence based interventies, omdat er in de jeugdzorg

maar weinig evidence based hulpverleningsmethoden zijn (Broeckaert, Vanderplasschen & Vindevogel, 2009). Evidence based practice (EBP) kan worden gedefinieerd als “het nauwgezette, expliciet en oordeelkundig gebruik van het recente beste bewijsmateriaal om beslissingen te maken over de zorg van de cliënten” (Leathers & Strand, 2012). Dit is echter de enge benadering van EBP. Binnen deze enge benadering is er de verwachting dat praktijkwerkers voor de zorg voor kinderen en jongeren gebruik maken van methodieken waarvan de effectiviteit is aangetoond door onderzoek. Er wordt uitgegaan van een positivistische wetenschapsopvatting, waarbij men verwacht dat er richtlijnen bestaan die van toepassing zijn in elke situatie en dat de context onder controle kan worden gehouden. Maar de realiteit is vaak zeer complex, waardoor het niet altijd wenselijk is om te werken met algemene procedures en methodieken (Steens, 2015).

De ruime benadering van EBP bevestigt het belang van effectiviteitsdenken, maar het begrip ‘effectiviteit’ wordt ruimer bekeken. In deze benadering is effectiviteit afhankelijk van verschillende factoren: de doelgroep, de methodieken, de hulpverlener, de organisatiecultuur, het netwerk van de organisatie, de wijze waarop de sociaal werk context wordt gestuurd door de overheid, de rol van diegene die de cliënt heeft doorverwezen naar de dienst en de verwachtingen van de samenleving (Hermans, 2014).

Effectiviteit wordt echter vaak uitgedrukt aan de hand van effectgroottes, zoals in de meta-studie van Asscher, et al. (2014) het geval is. Bij effectgroottes wordt doorgaans de Cohen’s *d* gebruikt als index. Indien de scores van de experimentele groep en de controlegroep bij de beginmeting niet significant verschillen, wordt de volgende formule gebruikt voor het berekenen van de effectgrootte (van Yperen, 2010):

$$d = \frac{(\text{gemiddelde score nameting bij experimentele groep} - \text{gemiddelde score nameting bij controlegroep})}{\text{Spreading van de effectscores bij alle cliënten in het onderzoek}}$$

Effectgroottes kunnen enkel de effectiviteit van één methodiek meten, die strak geprotocolleerd is en waarbij de behandelaars zeer goed getraind moeten zijn. Dit is in de jeugdhulpverlening echter vaak niet het geval. Het is bijna onmogelijk om het afgezonderde effect van één interventie te meten, zonder dat er invloed is van verschillende externe factoren (Broeckaert, et al., 2009; Addink, Boendermaker, van der Steege, van Yperen, 2010).

Een belangrijke bezorgdheid is dat er door effectiviteitsonderzoek risico bestaat dat het leidt tot een reductionistisch beeld van de hulpverlening, omdat er enkel aandacht wordt besteed aan de uitkomsten van de jeugdhulpverlening. Het is echter belangrijk dat er ook rekening wordt gehouden met de context, de aard van de cliënten en het proces van de hulpverlening en dit wordt bij effectiviteitsmetingen vaak buiten beschouwing gehouden. Uit onderzoek blijkt dat effectiviteitsmetingen in de Vlaamse jeugdhulp methodologisch zwak onderbouwd en ook eerder exceptioneel zijn. Ondanks dat er veel instrumenten bestaan om effectiviteitsmetingen uit te voeren, vinden deze zeer moeilijk hun weg naar jeugdhulpverleningen (Broeckaert, et al., 2009).

Er kan vastgesteld worden dat er in de jeugdhulpverlening een antipathie bestaat ten aanzien van het meten van effectiviteit in zijn engste vorm (nl. effectgroottes). Maar, zoals eerder aangehaald, kan effectiviteit ook breder gezien worden, als de causale verhoudingen tussen een interventie en de waarneembare gevolgen daarvan. Door het gebruik van deze definitie kan de effectiviteit van de jeugdhulpverlening ook bepaald worden door factoren zoals cliëntwaarderingen, het beëindigen van de hulpverlening of de doelrealisatie (Broeckaert, et al., 2009). De factor cliënt-hulpverleningsrelatie is echter ook zeer van belang. Hulpverleners hebben een belangrijke taak in het empoweren van cliënten, waarbij de link kan gelegd worden met familienetwerkberaden (Addink, et al., 2010). Uit onderzoek blijkt dat familienetwerkberaden zorgen voor een verbeterde relatie tussen de familie en de hulpverlener (Bijl, et al., 2008). Maar een effectieve hulpverlening bestaat uit meer factoren dan enkel een goede relatie tussen cliënt en hulpverlener (Addink, et al., 2010).

Volgens Lambert (1992) worden de uitkomsten in de jeugdzorg bepaald door vier factoren, nl. factoren buiten de therapie, algemeen werkzame factoren, placebo-effect en specifieke methodieken (Addink, et al., 2010). De uitkomsten in de bijzondere jeugdzorg zouden slechts in kleine mate het gevolg zijn van specifieke methodieken, zoals het familienetwerkberaad, er zijn ook andere factoren die een invloed hebben. Dit kan de verschillen in de verschillende onderzoeken naar FNB verklaren. Een strak effectiviteitsonderzoek naar de effecten van familienetwerkberaden is dus niet wenselijk en niet mogelijk. Het is extreem moeilijk om het unieke effect van de familienetwerkberaden te isoleren van de invloed van andere factoren en diensten die ook een invloed hebben op deze besluitvormende benadering (Barnsdale & Walker, 2007). Familienetwerkberaden kunnen eventueel gebruikt worden als één aspect van de algemene veranderingsinspanningen, maar het beraad mag niet gebruikt worden om het gewenste resultaat te bereiken als het onafhankelijk geïmplementeerd wordt. Er is nood aan meerdere factoren om de gewenste resultaten te bereiken (Berzin, et al., 2008).

1.8.1 Cliëntwaardering

Bij de brede benadering van effectiviteit is de cliëntwaardering een factor die gebruikt kan worden om de hulpverlening te evalueren (Broeckaert, et al., 2009). Uitkomsten voor het welzijn van het kind kunnen niet alleen bepaald worden door metingen van de impact van familienetwerkberaden op families. Enkel focussen op de uitkomsten leidt tot de afwezigheid van het volledige beeld. Familienetwerkberaden hebben meer rechtstreeks effect op procesindicatoren en op korte termijn resultaten, zoals familiebetrokkenheid (Berzin, et al., 2008).

In deze masterthesis zal de ervaren baat van de families onderzocht worden. Op deze wijze kan er inzicht verkregen worden in wat de interventie heeft opgeleverd voor het gezin en het kind. Het familienetwerkberaad is een interventie ter bevordering van de vermaatschappelijking van de zorg. Families en jongeren krijgen meer kansen om hun eigen hulpverlening mee richting te geven. Hierbij is

het zeer belangrijk om een stem te geven aan deze mensen. Deze methodiek is opgericht om de participatie van de cliënt en zijn omgeving te verhogen, maar hoe ervaart deze kwetsbare groep de familienetwerkberaden?

Verschillende studies geven aan dat er een hoge tevredenheid is bij de families over het familienetwerkberaad. Uit onderzoek blijkt dat 86% van de familieleden positief is over de interventie, omdat het aanvoelt als een natuurlijke manier om beslissingen te maken (Crow & Marsh, 1998). De interventie zorgt ervoor dat families een gevoel van empowerment en een duidelijk beeld van wat van hen verwacht wordt krijgen. Na het familienetwerkberaad zijn families beter in staat om problemen te identificeren in hun familiale sfeer. Kinderen ervaren tijdens het beraad een verminderd gevoel van angstigheid (Baumann, et al., 2009). Uit andere onderzoeken blijkt dat het netwerk een hoge tevredenheid ervaart omdat ze meer inspraak hebben, de gevoelens van de familieleden worden gerespecteerd of omdat ze zich eerlijk behandeld voelen. Het familienetwerkberaad wordt aanzien als een voordelige interventie, aangezien het in veel gevallen leidt tot een betere relatie tussen de familieleden en het empoweren van het netwerk. In 80% van de familienetwerkberaden wordt ook het kind betrokken in het beraad. Algemeen kan geconcludeerd worden dat de familie closer is na het beraad (Burford & Pennell, 2000; Burford, et al., 2003; Sundell & Vinnerljung, 2004; Barnsdale & Walker, 2007; Berzin, et al., 2008; Crea & Berzin, 2009)

Een belangrijk aandachtspunt is de tevredenheid omtrent de opgestelde (veiligheids)plannen. Ongeveer 80% van de familieleden is tevreden met het plan dat werd opgesteld tijdens het beraad. Maar vier tot zes maanden later bedraagt deze tevredenheid nog slechts 12%. Dit kan verklaard worden door de moeilijkheden die werden ervaren bij de implementatie van het plan. De planimplementatie kan gezien worden als een goede meting van de resultaten van het familienetwerkberaad. Plannen die werden opgemaakt tijdens het FNB zijn dikwijls ambigue. Hoewel de meeste plannen worden goedgekeurd door de hulpverlener en als positief worden gezien door de familie, zijn er problemen met de uitvoering. Doorheen de tijd gaan familierelaties evolueren en

veranderen, waardoor de uitvoering van het veiligheidsplan kan mislopen (Crow & Marsh, 1998; Barnsdale & Walker, 2007). Slechts in 20% van de gevallen worden de plannen volledig uitgevoerd. 70% van de plannen worden deels uitgevoerd. De implementatie van de plannen heeft een invloed op het gevoel van vooruitgang bij de cliënten. De families die vinden dat ze na het familienetwerkberaad geen verbetering hebben of slechter af zijn, zijn voornamelijk de families waarbij de plannen niet geïmplementeerd zijn. Indien de plannen grotendeels of volledig zijn uitgevoerd, gaat de meerderheid concluderen dat het familienetwerkberaad voordelig was. Dit geeft aan dat de implementatie van het plan van groot belang is (Burford & Pennell, 2000; Barnsdale & Walker, 2007). Er moet voldoende aandacht besteed worden aan het familienetwerkberaad zelf, maar ook de nazorg is van fundamenteel belang. Het uitvoeren van een beraad is niet voldoende. De hulpverleners moeten de families ondersteunen bij de uitvoering van hun plan (Crow & Marsh, 1998).

1.9 Conclusie literatuurstudie

Er kan besloten worden dat de vermaatschappelijking van de zorg zeer actueel is en met waarschijnlijkheid kan gesteld worden dat deze trend zich in de jeugdzorg steeds meer zal blijven voorzetten, omwille van het decreet integrale jeugdhulp (Departement Welzijn, Volksgezondheid & Gezin, z.j.). Het familienetwerkberaad is een methodiek die past binnen de vermaatschappelijking van de zorg. In de literatuur bestaan er veel richtlijnen over hoe het FNB het best kan worden voorbereid, uitgevoerd en opgevolgd. In deze literatuurstudie werd er onderzocht of het FNB een effectieve methodiek is. Er zijn echter weinig beschikbare studies over de effectiviteit van familienetwerkberaden. Uit de meta-studie van Asscher, et al. (2014) blijkt dat de resultaten van de familienetwerkberaden niet zo veelbelovend zijn. Maar deze meta-studie maakt gebruik van strenge selectiemethoden (enkel RCT's, cohortstudies en quasi-experimentele onderzoeken). Er wordt echter weinig rekening gehouden met de complexiteit van sociale interventies. Om aandacht te geven aan verschillende soorten onderzoek werden negen studies met elkaar vergeleken aan de hand van de PISO-methode. Hieruit werd

geconcludeerd dat er geen eenduidigheid bestaat in de onderzoeken over het familienetwerkberaad. Verschillende onderzoeksresultaten spreken elkaar tegen, terwijl eenzelfde methodiek werd onderzocht. De verschillen tussen de studies kunnen worden verklaard door verschillende aspecten. Eén hiervan is de ‘black box’ van de interventie (Hermans, 2014). In geen enkel onderzoek wordt beschreven hoe het familienetwerkberaad precies in zijn werk gaat. De voorbereiding, de rol van de coördinator en de aanwezigen tijdens het beraad kunnen een invloed hebben op de resultaten van het FNB. Er werd nagegaan wat effectiviteit precies betekent binnen de jeugdzorg. Het begrip kan zowel ‘eng’ als ‘ruim’ bekeken worden (Hermans, 2014). Binnen de hulpverlening wordt meestal gekozen voor de brede benadering, waarbij effectiviteit afhankelijk is van zeer veel factoren. Eén van deze factoren van effectiviteit is cliëntwaardering. Het is belangrijk om een stem te geven aan de gebruikers van de methodiek. De tevredenheid over het familienetwerkberaad bij cliënten is zeer hoog. Maar vier tot zes maanden na het beraad is de tevredenheid enorm gedaald (Crow & Marsh, 1998). Het is duidelijk dat het FNB een invloed heeft op de deelnemers van het beraad en op de relaties binnen het gezin (Bijl, et al., 2008; Wang, et al., 2012). Er is een verband aanwezig tussen de tevredenheid van de gezinnen en de implementatie van de plannen (Burford & Pennell, 2000; Barnsdale & Walker, 2007). Maar algemeen kan er besloten worden dat er heel wat onduidelijkheid bestaat omtrent de familienetwerkberaden. Omwille van deze redenen zal er een onderzoek gevoerd worden naar de ervaringen en bevindingen van de families betrokken bij het familienetwerkberaad. Op deze manier kunnen er overeenkomsten of afwijkingen met de bestaande literatuur gezocht worden.

2 Methodologie

Hier wordt weergegeven hoe deze masterproef tot stand is gekomen. Er werd geopteerd voor een opbouwende literatuurstudie. Eerst werd het concept vermaatschappelijking verduidelijkt, met de verwijzing naar vermaatschappelijking binnen de bijzondere jeugdzorg. Vervolgens werd de methodiek ‘familienetwerkberaden’ weergegeven, met zijn belangrijkste aspecten. Om de effectiviteit van deze methodiek in de literatuur te bestuderen werd er gekozen voor het PISO-criterium (Hermans, 2014). Op basis van deze bevindingen werden er onderzoeksvragen opgesteld. Om (voorzichtige) antwoorden te formuleren op de onderzoeksvragen, werd er een praktijkonderzoek gevoerd binnen de organisatie vzw Sporen.

Een belangrijke vaststelling uit de literatuur is dat familienetwerkberaden een positieve invloed hebben op de relaties binnen de familie en dat gezinnen sterker worden (Bijl, et al., 2008; Wang, et al., 2012). De tevredenheid van de deelnemers vlak na het familienetwerkberaad is zeer hoog. Vier tot zes maand later is deze tevredenheid enorm gedaald (Crow & Marsh, 1998). Dit is een zeer opvallende bevinding. Om na te gaan wat het beraad betekent voor de familie, zal er een onderzoek gevoerd worden naar de ervaren baat van de deelnemers van de interventie. Omwille van de beperkte tijd voor dit onderzoek wordt in deze masterproef de focus gelegd op de belangrijkste deelnemer aan het beraad, de sleutelpersoon van de jongere. De jongeren zelf zullen niet bevraagd worden. Het doel van het onderzoek is stem geven aan deze kwetsbare groep, de ‘silent voices’. Het onderzoek naar familienetwerkberaden mag niet beperkt worden tot het beoordelen van de uitkomsten. De cliëntwaardering is ook een factor om de effectiviteit van een interventie te onderzoeken (Addink, et al., 2010). Een klein onderdeel van het onderzoek zal zich focussen op de coördinator van de hulpverlening.

2.1 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag:

Hoe ervaren gezinnen dat ze beroep moeten doen op hun netwerk, aan de hand van het familienetwerkberaad?

Bijvragen:

- Werden de sleutelpersonen voldoende betrokken bij de voorbereidingen van het beraad en op welke manier werden ze betrokken?
- Heeft het familienetwerkberaad geleid tot veranderingen in het gedrag van de jongeren, volwassenen of tot veranderingen in familierelaties? Is de relatie tussen het gezin en de hulpverleners veranderd?
- Wat is de rol van de coördinator in het beraad?
- Welke redenen geven de sleutelpersonen voor het niet behalen van bepaalde doelstellingen van het familienetwerkberaad?
- Wordt het familienetwerkberaad door gezinnen ervaren als een goede, werkende methodiek?

2.2 Doelgroep onderzoek

Dit onderzoek zal gevoerd worden binnen vzw Sporen, een centrum voor integrale jeugdzorg. Vzw Sporen is erkend door de Vlaamse gemeenschap en is actief in de bijzondere jeugdbijstand. De organisatie bestaat uit tien afdelingen, waarbinnen verschillende werkvormen aangeboden worden. Deze afdelingen zijn werkzaam binnen dezelfde pedagogische visie, maar elke dienst heeft een eigen focus. Sporen hecht veel belang aan het netwerk van de jongeren. Sinds enkele jaren tracht de organisatie familienetwerkberaden uit te voeren. In twee afdelingen, het Traject en CANO (centrum voor actieve netwerkontwikkeling en omgevingsondersteuning) de Pas, is het aantal uitgevoerde beraden het hoogst. De doelgroepen in deze

twee afdelingen zijn het meest vergelijkbaar met elkaar, in vergelijking met de andere afdelingen. Omwille van deze twee redenen zal er in deze masterproef enkel gefocust worden op cliënten uit deze twee diensten. Het Traject biedt begeleiding aan jongens tussen twaalf en achttien jaar. Deze jongens bevinden zich in een problematische opvoedingssituatie. Er wordt contextbegeleiding aangeboden en ongeveer 50% van de doelgroep verblijft er in een leefgroep of in een studio. In het Traject ligt de focus op het gezins- en contextgericht werken en op vraaggericht en emancipatorisch werken. Het gezin staat centraal in de hulpverlening en er wordt vertrokken vanuit de vraag van het gezin en de jongeren om de doelstellingen van de hulpverlening op te stellen. De Pas biedt intensieve contextbegeleiding aan dertien adolescente jongens, tussen veertien en achttien jaar, die verblijven in een Gemeenschapsinstelling. Het betreft voornamelijk jongeren met een ‘complexe problematiek’. De jongeren vertonen enkele gemeenschappelijk kenmerken, bijvoorbeeld: het plegen van delicten, hoge aantrekkingskracht tot risicogedrag, druggebruik of dealen van drug, ernstige breuken in de leefomgeving, negatieve ervaringen met volwassenen, negatieve schoolervaringen, recidief spijbelen of afgehaakt op schoolvlak. De Pas streeft ernaar om de jongeren te richten op een re-integratie in de eigen leefomgeving, waarbij de responsabilisering van sleutelfiguren van essentieel belang is (vzw Sporen, centrum voor integrale jeugdzorg, 2015).

De steekproef bestaat uit twee groepen. De eerste groep, waarop binnen in dit onderzoek de nadruk zal liggen, zijn de sleutelpersonen. Dit zijn de belangrijkste contactpersonen van de jongeren. De sleutelpersonen hebben de familienetwerkberaden mee voorbereid en er aan deelgenomen. Dit gaat in de meeste situaties over de ouders van de jongeren. Door het bevragen van familieleden kan er vanuit het cliëntenperspectief een bijdrage geleverd worden aan de kwaliteitsverbetering van de jeugdhulp. In samenspraak met het Traject en de Pas zullen er enkele gezinnen geselecteerd worden, waarbij het familienetwerkberaad heeft plaatsgevonden. Het is belangrijk dat op het moment van de bevraging het eerste beraad minstens vier tot zes maand voordien is uitgevoerd, zodat de ervaren baat op langere termijn wordt onderzocht. De tweede groep zijn de

coördinatoren die de familienetwerkberaden hebben begeleid. De coördinatoren zijn werkzaam in de Pas en het Traject.

De selectie van de sleutelpersonen verliep niet zonder moeilijkheden. De gegevens van de jongeren en families mochten niet doorgegeven worden zonder hun toestemming, ter bescherming van hun privacy. De zoektocht naar respondenten verliep via enkele tussenstappen. Eerst werd er contact opgenomen met de afdelingshoofden van de twee afdelingen. Ze werden op de hoogte gebracht van het onderzoek en de criteria voor de sleutelpersonen. De begeleiders van de Pas en het Traject werden vervolgens op de hoogte gebracht en gevraagd om de gezinnen te contacteren die binnen de criteria vallen. Nadat de gezinnen hadden ingestemd met hun deelname aan het onderzoek, werden hun contactgegevens doorgegeven voor een eerste contact. Omwille van deze omweg verliep de zoektocht naar potentiële respondenten niet zo vlot. Er was wel een zeer goede samenwerking en communicatie met de twee afdelingshoofden en de begeleiders.

Er hebben acht sleutelpersonen ($n = 8$) hun toestemming gegeven om mee te werken aan het onderzoek, vijf vanuit het Traject en drie vanuit de Pas. Bij aanvang was de doelstelling om tussen de tien en vijftien sleutelpersonen te bevragen, maar dit aantal werd niet bereikt. Een mogelijke verklaring hiervoor is het onderzoek van Odisee dat enkele maanden voordien plaatsvond binnen Sporen en waarbij een groot aantal van de gezinnen reeds bevestigd werden. Hierdoor zouden de sleutelpersonen een gevoel van overbevestiging kunnen ervaren, waardoor ze niet wensen deel te nemen aan dit onderzoek. De non-respons is groter dan in eerste instantie verwacht werd. In totaal werden er negentien gezinnen bevestigd, acht in de Pas en elf in het Traject. Dit betekent dat er iets meer dan 50% van de gecontacteerde gezinnen niet bereid waren om deel te nemen aan het onderzoek.

In de tabel worden de acht respondenten en de belangrijkste kenmerken van het familienetwerkberaad weergegeven.

Tabel: contextualisering van de interviews

Respondent	Leeftijd jongere(n)	Sleutelpersoon	Aantal beraden	Gemiddeld aantal deelnemers beraad
R 1	13 jaar	Moeder	2	8
R 2	17 jaar	Moeder	9	5
R 3	15 jaar	Moeder	1	12
R 4	19 jaar	Moeder	2	5
R 5	18 jaar	Moeder	15	7
R 6	18 jaar	Moeder	2	14
R 7	13 jaar en 16 jaar	Vader	3	7
R 8	17 jaar	Grootmoeder	1	8

Elke coördinator die het familienetwerkberaad van één van de acht casussen heeft begeleid, werd bevraagd via een korte vragenlijst. De contactgegevens van de coördinatoren werden verkregen via de afdelingshoofden van de Pas en het Traject.

2.3 Opzet onderzoek

Uit de literatuur blijkt dat een enge invulling van EBP-onderzoek niet gewenst is in het onderzoek naar de effectiviteit van methodieken binnen de bijzondere jeugdzorg. In deze masterproef werd er gekozen om te werken vanuit het postmoderne paradigma, met de focus op de betekenisgeving en de ervaringen van de cliënten van de bijzondere jeugdzorg. Het is belangrijk om het perspectief van de cliënten te erkennen, aangezien dit minstens even waardevol is dan het perspectief van de professionals. De ervaringen van de cliënten kunnen een aanwijzing zijn voor de effectiviteit van de gebruikte methodiek. Er zal gebruik gemaakt worden van kwalitatieve onderzoeksmethoden (Gray, 2009).

De keuze voor kwalitatief onderzoek kan worden verklaard door verschillende redenen. Ten eerste is er de complexiteit van sociale interventies binnen de bijzondere jeugdzorg, die via kwalitatief onderzoek meer diepgaand kan bestudeerd worden. Vervolgens blijkt er uit de literatuur dat er in verschillende onderzoeken naar het familienetwerkberaad sprake is van een 'black box' van de interventie, wat betekent dat er onvoldoende aandacht wordt besteed aan de factoren die ervoor zorgen dat een interventie werkt (Hermans, 2014). De voorbereiding van het familienetwerkberaad, de aanwezigen tijdens het beraad, de rol en competenties van de coördinator zijn factoren die een invloed kunnen hebben op het beraad. Door een kwalitatief onderzoek uit te voeren over het FNB, kan er een beter zicht verkregen worden op deze 'black-box' binnen dit onderzoek. Ten slotte ligt in dit onderzoek de nadruk op de beleving en ervaringen van cliënten, wat het best via het kwalitatief onderzoek tot uiting kan komen. Het kwalitatief onderzoek probeert het veld van binnenuit te begrijpen en de zienswijze en ervaringswereld van de betrokkenen eigen te maken (Roose & Meuleman, 2014).

Er hangen echter ook nadelen vast aan het kwalitatief onderzoek. Meetgeldigheid en betrouwbaarheid, twee belangrijke kwaliteitscriteria van onderzoek, zouden moeilijk te bereiken zijn via kwalitatief onderzoek. Volgens sommigen betekent dit dat het kwalitatief onderzoek onvoldoende geloofwaardig is. Dit klopt echter niet. Binnen het kwalitatief onderzoek handelen onderzoekers vanuit hun subjectiviteit en zij kunnen daarom tot unieke inzichten en interpretaties komen. Een andere beperking van het kwalitatief onderzoek is dat er weinig empirische ondersteuning is, er is vaak sprake van een kleine steekproef en een gebrek aan generaliseerbaarheid. Er moet dus rekening mee gehouden worden dat de resultaten van dit kwalitatief onderzoek niet generaliseerbaar zijn naar andere contexten (Roose & Meuleman, 2014).

De data werden verkregen aan de hand van twee verschillende methoden.

De eerste methode betreft het afnemen van diepte-interviews. De tevredenheid en de ervaringen omtrent het familienetwerkberaad werden onderzocht door middel van gestructureerde diepte-interviews bij de sleutelpersonen, een dominante dataverzamelingstechniek binnen het kwalitatief onderzoek. Dit type van interviews biedt enerzijds voldoende vrijheid voor de respondenten om hun verhaal te doen, aangezien de vragenlijst hoofdzakelijk uit open vragen bestaat. Anderzijds zorgt het ervoor dat steeds dezelfde vragen gesteld worden zodat de onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden (Billiet & Waage, 2008). De interviews werden bij de sleutelpersonen thuis of in het Traject afgenomen en hadden een gemiddelde duur van 50 minuten. Het viel op dat het niet altijd evident was voor de respondenten om aan te geven welke aspecten precies belangrijk waren binnen hun familienetwerkberaad. Vervolgens haalden enkele respondenten de begeleiding en het familienetwerkberaad door elkaar, waardoor de specifieke effecten van het beraad niet altijd duidelijk naar voor kwamen. De probing-techniek, een techniek gericht op het doorvragen, werd toegepast om een zicht te krijgen op de dieperliggende betekenissen en ervaringen van de respondenten (Roose & Meuleman, 2014). Op het einde van het diepte-interview kregen de respondenten vijf vragen met een tevredenheidsschaal, waarbij een score tussen 0 en 10 diende gegeven te worden. De tevredenheidsschaal zorgt voor meer objectiviteit en de mogelijkheid tot vergelijking van de casussen.

De vragenlijst voor de sleutelpersonen die aan de basis ligt van het diepte-interview, werd gebaseerd op drie bestaande vragenlijsten voor cliëntenfeedback die gebruikt kunnen worden binnen de jeugdhulp, nl. de Beoordelingsschaal voor Tevredenheid en Effect (BESTE), de Exitvragenlijst Jeugdzorg en de Cliënten-toets (Nederlands Jeugd instituut, 2015). De meest relevante vragen en stellingen uit de drie vragenlijsten voor cliënttevredenheid werden gebruikt voor het opstellen van een eigen vragenlijst voor het interview met de respondenten. In eerste instantie werd ervoor gekozen om één van de ouders van het kind te bevragen. Indien dit niet mogelijk was of indien

een ander familielid meer betrokken was bij het familienetwerkberaad, werd een andere sleutelpersoon geïnterviewd. De opgestelde vragenlijst kan worden teruggevonden in de bijlage (2). De vragen dienden als een leidraad voor het interview. Het was vooral belangrijk om meer te weten te komen over de ervaren baat van de sleutelpersonen van de jongeren.

De andere methode van dit onderzoek is een beknopte vragenlijst, die via mail werd verstuurd naar de hulpverleners. Dit deel van het onderzoek zal zich richten op de coördinatoren die de familienetwerkberaden van de geselecteerde gezinnen hebben geleid. De coördinatoren kregen een vragenlijst met gesloten en open vragen met betrekking tot hun rol als begeleider van het familienetwerkberaad. Verder moesten zij ook enkele vragen beantwoorden aan de hand van dezelfde tevredenheidsschaal. De rol van de hulpverlener kan een invloed hebben op de uitkomsten van de interventie. Door deze korte bevraging bij de hulpverleners kan er eventueel een link gelegd worden tussen de onafhankelijkheid en aangeleerde competenties van de coördinator en de ervaren baat van de sleutelpersoon. Omwille van het type vragen en het niet willen overbelasten van de coördinatoren, werd deze vragenlijst via mail verstuurd. In bijlage (3) kan de volledige vragenlijst van de coördinatoren teruggevonden worden.

Er werd een analyse gemaakt op basis van de bevragingen van de sleutelpersonen en hulpverleners. Bij deze resultaten kwamen echter nog enkele onbeantwoorde vragen naar boven. Er was nood aan een verdieping in bepaalde aspecten. Hiervoor werd er bij drie hulpverleners, die reeds de vragenlijst ingevuld hadden, nog een diepte-interview afgenomen. Op deze manier kan de analyse verdiept en uitgebreid worden. De drie hulpverleners konden extra inzichten aangeven in hun visie en er kan dan een terugkoppeling gemaakt worden naar de organisatie vzw Sporen.

2.4 Registratie van gegevens

De diepte-interviews van de sleutelpersonen en de drie hulpverleners werden opgenomen op dictafoon. Elke respondent heeft een toestemmingsverklaring ondertekend, waarin zijn/haar toestemming wordt gegeven voor de opname (bijlage 4). Er werden ook notities genomen van eventuele non-verbale communicatie. Na afname werden de interviews bij voorkeur zo snel mogelijk uitgetypt. Er werd gekozen voor een letterlijke verwoording van het gesprek. Enkel indien bepaalde zinnen moeilijk te begrijpen zijn bij het neerschrijven – dit was voornamelijk zo bij respondenten met een andere moedertaal – werd dit in de transcriptie aangepast en weergegeven door correcte Nederlandse zinnen. Namen van personen werden vervangen door X, Y en Z, om anonimiteit te garanderen.

2.5 Analyseren van gegevens

Na het transcriberen werden de diepte-interviews gecodeerd. Het doel was om van de getranscribeerde teksten te komen tot antwoorden op de onderzoeksvragen. De codering gebeurde handmatig. Het onderzoeksmateriaal werd zeer aandachtig doorgenomen en elke alinea kreeg één of meerdere codes. Dit resulteerde in een codeboom met 30 codes. Vervolgens werd enkel aandacht besteed aan de relevante codes voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Per alinea werd de vraag gesteld: ‘op welke onderzoeksvraag geeft deze alinea een antwoord?’ Op deze manier werden enkele codes samengevoegd en andere codes weggelaten. De alinea’s die niet relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen, werden niet in rekening gebracht. Elke onderzoeksvraag werd gekoppeld aan een vijftal codes. De codes die dan nog resteren, zullen gebruikt worden om onderlinge relaties en resultaten in de data te ontdekken. De volgende stap was het opstellen van een codeboek, waarbij de relevante teksten werden samengevat onder de juiste code. Op deze manier wordt er een overzicht verkregen van de belangrijkste aspecten per code en kan er vlot en eenvoudig worden gezocht naar verbanden tussen de interviews.

De ingevulde vragenlijsten van de coördinatoren werden gesorteerd in een tabel, waarin alle antwoorden overzichtelijk naast elkaar staan. Op deze manier kunnen de antwoorden van de coördinatoren vlot met elkaar en met de ervaringen van de sleutelpersonen vergeleken worden. Deze vragenlijsten kunnen inzicht geven in de uitvoering van het familienetwerkberaad door de coördinatoren. Een doel hiervan is het nagaan van de modelgetrouwheid bij de coördinatoren binnen de Pas en het Traject. In de literatuur wordt weergegeven op welke manier een familienetwerkberaad dient uitgevoerd te worden. De vragenlijst kan op bepaalde punten nagaan hoe trouw de coördinatoren zijn aan dit model. Het is belangrijk om aan te geven dat modelgetrouwheid geen vereiste is voor een goede begeleiding van de methodiek.

De analyse van de verschillende interviews werd slechts eenmaal uitgevoerd door één persoon. Er is dus geen sprake van intercodeurbetrouwbaarheid, waarbij er een overeenstemming zou zijn tussen de verschillende codeurs (Roose & Meuleman, 2014). Dankzij het gestructureerde interview werden dezelfde vragen gesteld aan al de respondenten, zodat bij iedere code voldoende informatie van de geïnterviewden verzameld kon worden. Uit deze diepte-interviews zullen enkele conclusies getrokken worden. Deze conclusies zijn echter niet veralgemeenbaar naar een grotere populatie. De uitspraken en resultaten hebben enkel betrekking op de acht casussen binnen vzw Sporen.

De beschikbare data werden geanalyseerd en onderzocht worden op basis van falsificatie. De theorieën uit de literatuur kunnen empirisch getoetst worden. Als een bepaalde theorie verworpen (gefalsifieerd) wordt, kan er bijna met zekerheid aangenomen worden dat er iets schort aan de theorie of aanname uit de literatuur. Als de kwalitatieve data niet verworpen kunnen worden, dan kan er gezegd worden dat de theorie waarschijnlijk wel zal kloppen (Billiet & Waeye, 2008). Uiteraard moet er rekening gehouden worden met het feit dat er gewerkt wordt met slechts acht casussen en dat er binnen de bijzondere jeugdzorg meestal geen sprake is van één juist resultaat of één juiste ervaring. Toch werd er in de analyse van de interviews eerst gezocht naar aspecten die de literatuur bevestigen of aspecten die aanwezig zijn

bij meerdere respondenten. Hierna werd er gezocht naar wat een bepaald interview falsifieert. Op deze manier werd er nagegaan waarom iets afwijkt van de literatuur of van de meerderheid van de respondenten. De transcripties werden ook verschillende keren opnieuw gelezen. Op deze manier kan er een optimaal inzicht in de data verkregen worden en kunnen er quotes geselecteerd worden.

3 Analyse van data

In dit onderdeel worden de data geanalyseerd in functie van de onderzoeksvragen. Eerst zullen de interviews beschreven worden aan de hand van de codes die gelinkt zijn met de onderzoeksvragen. Vervolgens zullen de verbanden tussen de data worden weergegeven. Ten slotte worden er verbanden weergegeven tussen het onderzoek en de bestaande literatuur.

3.1 Beschrijven van data

3.1.1 *Vorbereitung familienwerkberaad*

Alle respondenten hebben aangehaald dat ze voldoende informatie hebben gekregen over het familienwerkberaad. Ze waren goed op de hoogte van wat er zou gebeuren tijdens het beraad. De voorbereiding gebeurde in de meeste gevallen enkel met de hulpverlener en de sleutelpersoon. Drie respondenten (R3, R7 en R8) haalden aan dat de jongere ook werd betrokken bij de voorbereidingen. Bij één persoon (R3) hadden de andere deelnemers van het beraad ook een rol in de voorbereidingen. Drie personen (R1, R7 en R8) vermeldden het feit dat de andere deelnemers niet aanwezig waren tijdens de voorbereidingen. Voor twee van de drie (R1 en R7) vormde dit geen probleem. Eén persoon (R8) denkt dat het betrekken van de deelnemers bij de voorbereidingen zou geleid hebben tot een beter resultaat van de methodiek. Deze respondent vindt dat er individuele gesprekken moeten gevoerd worden met elke deelnemer, voor de aanvang van het beraad. Het familienwerkberaad bij dit gezin is niet goed verlopen. Er is een ruzie ontstaan tussen de aanwezige familieleden, wat de behoefte aan om een betere voorbereiding kan verklaren. *“Ik denk dat die hulpverleners eerst met die familieleden hadden moeten praten voordien. Dan waren de resultaten misschien anders geweest”*. (Respondent 8).

Uit de diepte-interviews met de drie hulpverleners blijkt echter dat bij de twee afdelingen van vzw Sporen wordt getracht om bij alle deelnemers voor de aanvang van het familienwerkberaad op

huisbezoek te gaan. Het doel hiervan is afhankelijk van de specifieke situatie. Soms is het belangrijk dat de deelnemers op de hoogte gebracht worden van bepaalde zaken, soms moeten bepaalde deelnemers eens kunnen ventileren voor het beraad, andere deelnemers kunnen door dit eerste gesprek extra in hun kracht gezet worden of deelnemers kunnen zich voorbereiden op eventuele conflicten tijdens het beraad. Eén hulpverlener haalt aan dat de voorbereiding van groot belang is voor het verloop van het familienetwerkberaad. Toch wordt er door de twee andere hulpverleners aangehaald dat het in de praktijk niet altijd mogelijk is om bij alle deelnemers langs te gaan voor de start van het familienetwerkberaad, dit zou te tijdsintensief zijn. Er wordt echter wel geprobeerd om alle deelnemers telefonisch te contacteren als voorbereiding. De jongere zal ook steeds betrokken worden bij het gehele proces van de methodiek. Indien het niet goed is voor de jongere om hem te betrekken, zal het kind steeds ingelicht worden over de plannen en afspraken.

Volgens de hulpverleners worden de sleutelpersonen op verschillende manieren betrokken tijdens de voorbereiding. De voorbereiding van het beraad is een proces dat tot 45 dagen kan duren. In de meeste situaties gebeurt de voorbereiding door de vaste contextbegeleider van het gezin, soms zal de onafhankelijke coördinator hierbij betrokken worden. Eerst is er een intakegesprek, waarbij de consulent van de jeugdrechtbank aanwezig kan zijn. Er zal worden aangehaald waarom een rechtbankdossier nodig is (indien dit nodig is) en hoe ervoor kan gezorgd worden dat dit in de toekomst niet meer nodig zal zijn. Er wordt bij de sleutelpersonen afgetoetst wat zij hiervan denken. Vervolgens wordt er tijdens de voorbereiding nagedacht over hoe er veiligheid kan gecreëerd worden voor de jongere. Er wordt gekeken of de sleutelpersonen, en in sommige gevallen de deelnemers, al ideeën hebben, zodat ze hier voor de aanvang van het beraad over kunnen nadenken. De plannen zelf worden pas tijdens het beraad opgesteld. Tot slot maakt het selecteren van de deelnemers van het beraad ook deel uit van de voorbereiding. De uiteindelijke beslissing hieromtrent ligt bij het gezin zelf. *“Het is belangrijk om de ouders en de jongeren eigenaar te laten worden van hun eigen proces. Dus zij moeten zelf*

beslissen wie er in hun netwerk zit. Dit partnerschap is heel belangrijk.” (Hulpverlener).

Al de acht sleutelpersonen hebben zelf gekozen wie er aanwezig mag zijn tijdens de uitvoering van het familienetwerkberaad. Zes hiervan hebben de jongere betrokken bij deze keuze. Bij twee respondenten (R6 en R7) werden de jongeren niet betrokken bij deze beslissing. Bij de eerste respondent was de jongere niet op de hoogte dat er een familienetwerkberaad zou plaatsvinden, omdat hij hier niet voor zou openstaan. De andere respondent vertelt dat het niet besproken is geweest om dit aan de jongere te vragen. Het aantal aanwezige deelnemers varieert van vijf personen tot veertien personen. Gemiddeld waren er 8,25 deelnemers aanwezig bij de acht familienetwerkberaden. De jongeren zelf waren steeds aanwezig bij de beraden. Eén jongere (R1) heeft steeds enkel het laatste kwartier van het beraad bijgewoond, om conflictsituaties te vermijden. Bij vijf van de acht beraden waren er enkel familieleden aanwezig als deelnemers. In één geval (R2) was er ook een vroegere begeleider aanwezig. Bij de twee overige situaties (R3 en R6) waren er zowel vrienden van de sleutelpersoon aanwezig als vrienden van de jongere. Eén sleutelpersoon (R6) geeft aan dat ze iedereen heeft meegevraagd die de situatie van de jongere kent (buren, collega's). In zes van de acht beraden werden er dus geen vrienden van de jongere betrokken. Twee sleutelpersonen (R1 en R8) vertellen dat de jongere slechte vrienden heeft, waardoor deze niet bij het familienetwerkberaad aanwezig mogen zijn. *“Omdat X in het begin een beetje foute vrienden had. En die brachten hem op het slechte pad, dus dan moeten die daar niet bij zijn he”* (Respondent 1). Bij twee andere situaties (R2 en R4) werden er geen vrienden van de jongere gevraagd, omdat de jongeren niet wilden dat hun vrienden hierbij betrokken zouden worden. In de laatste twee gevallen (R5 en R7) werd het niet voorgesteld om vrienden van de jongere bij het familienetwerkberaad te betrekken.

3.1.2 Veranderingen in gedrag of relaties

Zeven sleutelpersonen vinden dat het gedrag van de jongere is veranderd. Volgens één respondent (R8) zijn er geen veranderingen op te merken in het gedrag van de jongere. Het familienetwerkberaad bij dit gezin is vroegtijdig stopgezet wegens ruzie, waardoor er geen resultaten werden behaald. Dit beraad was goed opgestart, maar er was een conflict ontstaan. De moeder had een negatieve uitspraak gedaan over de jongere, waardoor er ruzie ontstaan is tussen enkele familieleden en de jongere boos is geworden. Hierdoor is het familienetwerkberaad beëindigd en niet meer opnieuw opgestart.

Bij twee jongeren (R3 en R6) zouden de veranderingen in hun gedrag niet veroorzaakt zijn door de familienetwerkberaden, maar door andere factoren zoals een nieuw lief of het veranderen van school. De overige vijf sleutelpersonen geven aan dat de beraden een positieve invloed hebben gehad op het gedrag van de jongere. Bij sommige gezinnen zijn er grote veranderingen aanwezig in het gedrag van de jongere, terwijl het bij anderen gaat om kleine aanpassingen. De meeste veranderingen zijn te wijten aan het ontstaan van regels en structuur tijdens het beraad. *“Af en toe doen ze nog moeilijk, maar ze zijn veranderd. Dat zijn die regels.. Ik moet mij houden aan de regels die zij opgelegd hebben en zij aan mijn regels.”* (Respondent 7).

Het grootste deel van de respondenten (zes van de acht) geeft aan dat hun eigen gedrag ook is veranderd door de familienetwerkberaden. Er zijn enkele overeenkomsten te vinden in de veranderingen die werden aangegeven door de sleutelpersonen. Ten eerste zijn er vier respondenten (R1, R4, R5 en R7) die door het familienetwerkberaad geleerd hebben om strenger te zijn en/of nee te zeggen tegen de jongere. Vervolgens waren er drie personen (R1, R4 en R7) die vinden dat ze sterker zijn geworden sinds de beraden. Ten slotte zijn er nog enkele individuele zaken die waren veranderd bij de sleutelpersonen sinds het familienetwerkberaad. Twee sleutelpersonen (R6 en R8) ervaren geen veranderingen in hun eigen gedrag. Eén van deze twee geeft aan dat ze waarschijnlijk nooit zal veranderen, bij de andere is

het gedrag niet veranderd ten gevolge van het beraad omdat dit vroegtijdig werd stopgezet.

Met uitzondering van één casus, zijn de familierelaties volgens de respondenten overal sterk verbeterd na de familienetwerkberaden. Bij het gezin van R8 heeft het FNB net een negatieve impact gehad op de familierelaties. Enkele familiebanden werden verbroken omwille van het negatieve verloop tijdens het beraad. Voor de andere zeven gezinnen heeft het familienetwerkberaad echter een zeer positieve invloed gehad. Bij iedereen is de relatie tussen de sleutelpersoon en de jongere verbeterd. Vier respondenten (R4, R5, R6 en R7) verklaren deze verbeterde relatie door het feit dat ze tijdens de beraden hebben leren communiceren met elkaar. Bij zes personen is er ook sprake van een verbetering van andere relaties binnen het gezin. Bij één gezin (R6) is dit niet het geval, omdat er nauwelijks familieleden aanwezig waren tijdens de familienetwerkberaden.

“Voor mij is de relatie met elk gezinslid sowieso helemaal veranderd. Ik vind niet meer dat ik het middelpunt ben van het gezin. Wij zijn een gezin nu, wij zijn één. Vroeger was het: ik, ik, ik. En nu zijn wij een eenheid. En als er iets niet goed is in die eenheid, dan hebben we geleerd te praten.” (Respondent 4).

Bij de respondenten waren de meningen verdeeld over het effect van het beraad op de relatie met de hulpverleners. Volgens de hulpverleners is de relatie tussen het gezin en de hulpverlener in de meeste gevallen versterkt na de familienetwerkberaden. Het is echter niet duidelijk of dit door het beraad zelf komt, of door de intensieve begeleiding gedurende de hulpverlening. Het beraad zou, volgens de hulpverleners, kunnen leiden tot meer vertrouwen in de hulpverlener, omdat er vanuit de krachten van de mensen wordt gewerkt op een constructieve en onbevooroordeelde manier.

3.1.3 Rol coördinator

Alle respondenten hadden het gevoel dat ze voldoende serieus genomen werden door hun coördinator. Zeven sleutelpersonen zijn tevreden over de rol van de coördinator tijdens het beraad en hebben

hierover geen voorstellen ter verbetering. Eén respondent (R8) was ontevreden over de manier waarop de coördinator het beraad heeft begeleid. Tijdens een ruzie tussen de aanwezige deelnemers zou de betreffende coördinator niet hebben ingegrepen, wat volgens deze sleutelpersoon een foute reactie was. De respondent verwacht van de coördinator dat deze de rol van bemiddelaar op zich neemt, tijdens de moeilijke momenten van het familienetwerkberaad.

Tijdens de periode van de verschillende familienetwerkberaden hadden zes sleutelpersonen het gevoel dat ze voldoende werden ondersteund door hun coördinator. Er waren voldoende communicatiemiddelen mogelijk om ondersteund te worden (gesprek, gsm, email). Twee van de zes (R4 en R6) gaven aan dat ze ook bij andere hulpverleners van de afdeling terecht konden met vragen en voor opvolging. Twee personen (R2 en R8) vinden dat er onvoldoende ondersteuning was tijdens de uitvoering van de familienetwerkberaden. Ze hebben beide aangehaald dat ze bij voorkeur meer steun hadden ontvangen.

Bij alle acht was er voldoende nazorg en opvolging van de familienetwerkberaden. Na het afsluiten van de beraden werden de gezinnen nog verder opgevolgd, meestal door de contextbegeleider van de jongere. Eén jongere (R5) werd doorverwezen naar een ander type hulpverlening voor toekomstige vragen. Twee sleutelpersonen (R3 en R4) hebben het gevoel dat ze zelfs na het afsluiten van de hulpverlening nog terecht kunnen bij hun contextbegeleider of bij de organisatie, indien dit nodig zou zijn. Eén respondent (R7) heeft, naast de opvolging door de coördinator, aangehaald nood te hebben aan contactmomenten met andere ouders. Volgens deze persoon zouden de ouders elkaar verschillende zaken kunnen bijleren en kan er een ander zicht verkregen worden op de eigen situatie. Bij een andere respondent (R4) waren er tijdens de nazorg wel samenkomsten met andere ouders. Ook deze sleutelpersoon vond dit heel belangrijk om ervaringen te delen met mensen die zich in een soortgelijke situatie bevinden.

“Dat de ouders van die kinderen die daar zitten eens met de andere ouders contact hebben.. Zo kunnen ze zien hoe het gaat met andere kinderen, of het slechter of beter gaat. En wat er helpt en wat niet. Iets

van hen kunnen leren en zij ook iets van mij leren. Dat heb ik wel gemist.” (Respondent 7).

Binnen Sporen is de opvolging van het beraad een belangrijk aspect. Uit de diepte-interviews blijkt dat de hulpverleners het familienetwerkberaad als een onderdeel van de hulpverlening beschouwen. De relatie tussen het familienetwerkberaad en de hulpverlening vormt in wezen één geheel. Deze methodiek zit verweven in het volledig hulpverleningsproces. Dit kan verklaren waarom de respondenten moeilijkheden ondervonden om de specifieke effecten van het beraad te onderscheiden van de begeleiding. De beraden worden dus opgevolgd tijdens de reguliere hulpverlening. In principe moeten alle aanwezige deelnemers na elk familienetwerkberaad een huisbezoek krijgen. Volgens één hulpverlener is dit echter onmogelijk om uit te voeren, aangezien er vaak ondertussen al een nieuw beraad gepland moet worden. Afhankelijk van de ernst van de situatie, zal de opvolging anders verlopen. Indien het gaat over de veiligheid van het kind, zal er een striktere opvolging zijn. Bij andere casussen tracht men net de verantwoordelijkheid bij het gezin en het netwerk te leggen. Indien de begeleiding is afgelopen, zal de consulent van de jeugdrechtbank instaan voor opvolging bij noodsituaties.

De familienetwerkberaden van de acht gezinnen werden ondersteund en uitgevoerd door vier verschillende begeleiders. Bij vier casussen (R1, R3, R4 en R6) werd het familienetwerkberaad begeleid door een onafhankelijke coördinator. In de andere vier gevallen was de vaste contextbegeleider diegene die het beraad heeft begeleid. Zes familienetwerkberaden gebeurden volledig in de aanwezigheid van een begeleider. In twee gevallen (R1 en R7) is er een gesloten deel geweest, waarbij de familie zelf een plan heeft opgesteld, zonder de aanwezigheid van de coördinator. De belangrijkste rollen die de coördinatoren aannemen tijdens het beraad zijn: organisator, procesbegeleider, facilitator en gespreksleider. Elke coördinator neemt meerdere rollen aan tijdens één familienetwerkberaad. Alle coördinatoren hebben zich voorbereid op het begeleiden van het familienetwerkberaad. De opleidingen/vormingen met betrekking tot het uitvoeren van het FNB verschillen enorm tussen de vier

coördinatoren. Eén coördinator heeft ter voorbereiding enkele interne teammomenten meegemaakt. De tweede heeft een vorming gevolgd over oplossingsgericht vragen. Een derde begeleider heeft een specifieke opleiding gevolgd rond het familienetwerkberaad. De laatste coördinator volgde verschillende vormen over: Signs of Safety, oplossingsgericht werken, family meetings, leiden van peacemaking cirkels, start to network en een opleiding tot externe voorzitter cliëntoverleg. Deze coördinator is ook diegene die de meeste familienetwerkberaden heeft begeleid (R1, R2, R5 en R8).

“Een andere begeleider leidde het familienetwerkberaad, omdat ik als vaste begeleider misschien te veel een vast doel voor ogen zou hebben.” (Coördinator van R6).

De coördinatoren hebben door middel van de vragenlijst aangegeven dat er verschillende competenties zijn die van belang zijn voor een goede begeleiding van de familienetwerkberaden. Deze competenties zijn: empathie, duidelijk kunnen formuleren, terug koppelen, geduld, overzicht en observeren, neutraliteit, enthousiasme, positief herformuleren van inbreng, oog voor alle aanwezigen, kunnen afgrenzen en focus houden op het thema/de jongeren, oplossingsgericht bevragen, structureren van het gesprek in functie van de noden van gezin en het algemene doel, actief luisteren naar gezinnen, juiste intonatie en klemtonen vinden die werken bij een gezin, leiderschap, goede vragen kunnen stellen, iedereen een stem geven, actief luisteren, zo weinig mogelijk zelf suggesties aanbrengen, aandacht geven aan een goede voorbereiding, vertrekken vanuit een positie van niet-weten, geloven in de krachten van het netwerk en hierop inzetten, ...

Het familienetwerkberaad krijgt een steeds belangrijker aandeel binnen vzw Sporen. De doelstelling is om alsmear meer beraden te organiseren. Dit betekent dat de hulpverleners steeds meer tijd moeten investeren in het organiseren, uitwerken en opvolgen van deze methodiek. Vooral bij één hulpverlener kwam sterk naar boven dat er wegens tijdsgebrek niet voldoende aandacht kan besteed worden aan een volledige voorbereiding en opvolging van alle aanwezige deelnemers. Deze persoon heeft aangegeven dat er zeer veel nood is

aan overleg met de collega's over de familienetwerkberaden. Volgens deze begeleider is er omwille van verschillende huisbezoeken en andere situaties geen tijd om het beraad te analyseren en zo inzichten te krijgen in wat er eventueel anders kon gebeuren.

3.1.4 Doelstellingen behalen

Slechts in één geval (R8) werden er tijdens het beraad geen plannen opgesteld om de doelstellingen te bereiken, omdat het beraad werd stopgezet. In de zeven andere gevallen werden steeds enkele plannen gemaakt door de verschillende deelnemers van het beraad. De sleutelpersonen zijn allemaal tevreden over de gemaakte plannen. Er zijn weinig overeenkomsten tussen de opgestelde doelstellingen en plannen van de sleutelpersonen, omdat deze specifiek zijn voor de situatie van de jongeren. Er zal schematisch worden weergegeven wat volgens de sleutelpersonen de belangrijkste doelen zijn die het gezin trachtte te bereiken, of deze doelstellingen behaald werden en op welke manier. Het is belangrijk om aan te halen dat deze informatie enkel uit de interviews met de sleutelpersonen afkomstig is. Dit betreft de visie van de respondenten op het (al dan niet) bereiken van de vooropgestelde doelstellingen.

Respondent	Doelstellingen	Bereikt?	Hoe? (plannen)
R1	1) Terug naar school 2) Terug naar huis 3) Minder agressie	1) Ja 2) Ja 3) Nee (mee bezig)	Gesprekken met jongere, consequenties uitgelegd en opvolging en ondersteuning door familie
R2	1) Leren geld sparen 2) Druggebruik stoppen	1) Niet geweten 2) Deels	Rekening openen voor jongere, spaarplan, gesprek met vrienden over druggebruik
R3	1) Doelstellingen werden opgesteld door rechtbank, niet duidelijk welke doelstellingen	1) Ja	Informatie gegeven aan jongere en gezin, consequenties aangehaald voor jongere en het betrekken van vrienden bij de hulpverlening
R4	1) Geen ruzies meer in gezin 2) Normaal en open communiceren 3) Diploma voor jongere 4) Drankprobleem moeder aanpakken 5) Meer communicatie van vader	Alle doelen werden bereikt, met uitzondering van het diploma van de jongere	Een lijst opgemaakt met allemaal kleine doelstellingen, om zo de grote doelen te bereiken, afspraken maken binnen het gezin, netwerk uitbouwen voor moeder en leren focussen op positieve aspecten in het gezin

R5	1) Terug naar school 2) Regels opstellen voor thuis, zodat jongere beter luistert	1) Nee 2) Ja	Elke 14 dagen dat jongere naar school gaat, krijgt hij twee euro van alle deelnemers van het beraad; regels uitwerken en op koelkast omhoog hangen
R6	1) Stoppen met stelen 2) Stoppen met drinken 3) Stoppen met drugs roken 4) Jongere zelfstandig laten worden 5) Werk vinden	1) Deels 2) Nee 3) Nee 4) Nee 5) Nee	Buren en vrienden vragen om de jongere vaker te contacteren en controleren, gecontroleerd drugs roken, jongere confronteren met zijn gedrag door persoonlijke brieven voor te lezen
R7	1) Residentieel verblijf jongeren afbouwen 2) Ouders: zich meer/beter met de kinderen bezighouden	1) Ja (mee bezig) 2) Ja (mee bezig)	Taken onder familieleden verdelen (bijvoorbeeld: nonkel zorgt voor huiswerk van de kinderen), regels opstellen in samenspraak met kinderen en hulpverlener
R8	1) Ervoor zorgen dat jongere altijd ergens terecht kan, ook in moeilijke situaties	1) Nee	/ (geen plannen opgesteld en uitgevoerd)

Volgens de hulpverleners wordt er tijdens het familienetwerkberaad gefocust op de doelstellingen die werden opgesteld binnen de hulpverlening. Dit betreft de maatschappelijke noodzaak die door de consulent en de jeugdrechter is aangegeven of de doelstellingen van het gezin zelf. Toch kunnen er ook beraden worden opgestart over specifieke zaken, bijvoorbeeld als jongere alleen wilt gaan wonen. De doelstellingen zijn afhankelijk van situatie tot situatie. Er is geen vaste procedure om deze doelstellingen doorheen de beraden te behalen. De hulpverleners haalden verschillende methodieken aan die gebruikt kunnen worden: werken vanuit de zorg, eigen kracht-conferentie installeren, ‘words and pictures’, werken met veiligheid, ... De focus ligt op de gezinnen, afhankelijk van wat er nodig is en wat er werkt zullen er andere technieken toegepast worden. *“Dit is het krachtige van werken met families. Zij zijn de professionals. Ze weten het best wat er soms moet gebeuren. Ze kennen de kinderen en de volwassenen errond het langste.”* (Hulpverlener).

In de meeste situaties werden de deelnemers aan het beraad ook betrokken bij de uitvoering van de plannen, bijvoorbeeld door telefonische ondersteuning van de jongere (R5 en R6) of het opnemen van taken die de jongere kunnen helpen (R2 en R7). *“We hebben samen met de familie nagedacht en oplossingen gezocht. Wie kan wat doen om hem weer naar school te krijgen?”* (Respondent 5). Van de zeven casussen waarbij plannen werden opgesteld, werden deze bij zes ervan deels gerealiseerd, volgens de sleutelpersonen. Bij deze zes gezinnen zijn er verschillende positieve resultaten behaald door de familienetwerkberaden. Uiteraard zijn nog niet alle doelstellingen bereikt, maar volgens deze zes sleutelpersonen heeft het beraad veel vooruitgang gebracht voor de jongere. Twee respondenten (R1 en R7) halen aan dat de betrokken deelnemers nog steeds de taken uitvoeren die tijdens het beraad werden afgesproken. Bij één gezin (R5) is de ondersteuning van de deelnemers na enkele maanden weggefallen, omdat deze familieleden het druk zouden hebben met hun eigen leven. Bij de zevende casus (R6) werden echter geen plannen of doelstellingen behaald. *“Het beraad was wel een positieve ervaring. Ook al moesten we er van alles voor doen, het heeft toch wel zijn vruchten afgeworpen. Maar het is niet gebleven.. Want als het dan*

wegvalt, valt hij weer in zijn oude gewoonten”. “Er kunnen wel goede plannen zijn, maar er zijn ook de kinderen die ze niet willen uitvoeren.” (Respondent 6). De respondent vertelt dat de effecten van het beraad slechts tijdelijk waren en weg vielen wanneer de begeleiding van de jongere is stopgezet. Volgens deze sleutelpersoon heeft het familienetwerkberaad niet tot positieve resultaten geleid, omdat het te laat was opgestart. De jongere was al te oud volgens haar (17 jaar), waardoor zo’n beraad niet meer effectief zou zijn. En andere redenen voor het niet behalen van de doelstellingen volgens de respondent, is het karakter van de jongere, aangezien hij niet wilde veranderen.

“Maar of het geholpen heeft? Ik denk het niet. Ik denk gewoon dat het voor X al veel te laat was. Hij was al 18 jaar, allé 17. Als je dit bij iemand van 17 jaar doet, dan heeft die zijn gedacht daar al over en dan is het gewoon te laat. Er is niets veranderd.” (Respondent 6).

Het familienetwerkberaad zou dus een positief effect hebben gehad op zes van de jongeren, geen effect op één jongere (R6) en een negatief effect op de laatste jongere (R8). Sommige jongeren hebben meer duidelijkheid en structuur gekregen, anderen hebben geleerd wat ze kunnen doen als ze boos worden en nog anderen werden gemotiveerd door het familienetwerkberaad. Het familienetwerkberaad heeft ervoor gezorgd dat een jongere meer is opengebloeid (R4), dat een andere jongere vaker de toestemming vraagt aan de sleutelpersoon voordat hij iets gaat doen (R5) en dat een derde is eerlijker geworden (R2). Algemeen kan gesteld worden dat er bij de jongeren verschillende positieve effecten werden bereikt door de methodiek. Het FNB dat werd stopgezet (R8) heeft geen goede ervaring voor de jongere opgeleverd. Hij heeft hierdoor geen contact meer met enkele familieleden. Er kan gesteld worden dat de methodiek een negatief gevolg heeft voor de situatie van deze jongere.

De effecten van de beraden voor de sleutelpersonen zijn veelzijdig en hoofdzakelijk positief. Enkele interessante effecten zijn:

- Het familienetwerk zorgt voor uitkomsten waar de sleutelpersoon niet alleen zou zijn opgekomen.

- Op het beraad kunnen dingen worden aangehaald die thuis moeilijker besproken kunnen worden.
- Tijdens het beraad heeft de sleutelpersoon geleerd om te focussen op het positieve.
“Vroeger werd er enkel geruzied en gereclameerd. Maar er werd nooit iets gezegd als iemand iets goed gepresteerd had, nu kan dat wel. We hebben ook leren kijken naar de kleine positieve dingen en niet alleen maar naar de slechte.”
 (Respondent 4).
- Er werden afspraken en regels gemaakt tijdens het familienetwerkberaad, waardoor het thuis nu beter loopt.
- De jongere eist sinds het beraad minder aandacht op, waardoor de sleutelpersoon meer tijd heeft voor de rest van het gezin
- Het familienetwerkberaad heeft ervoor gezorgd dat alle familieleden dezelfde beslissingen nemen en samen werken.
“We draaien nu allemaal aan één wiel. Als ik hem iets weiger, dan krijgt hij het ergens anders ook niet. Vroeger ging hij dan bijvoorbeeld naar mijn moeder of zus en die gaven dan wel toe. Maar nu doen ze dat niet meer, ze doen mee met mij. Als ik nee zeg, is het overal nee.” (Respondent 1).
- Tijdens het familienetwerkberaad werd er ook gefocust op de sleutelpersoon, zodat haar vragen werden beantwoord.
“Er was ook aandacht voor mijn problemen. Zo leerde ik omgaan met bepaalde situaties. Dit gaf mij innerlijke rust.”
 (Respondent 4).
- Door het beraad had het gezin meer respect voor elkaar, waardoor de communicatie beter verliep.

Eén respondent (R8) ervaart geen positieve effecten door het familienetwerkberaad. Aangezien de methodiek slecht is afgelopen en stopgezet, heeft dit niets opgeleverd voor deze sleutelpersoon. Bij de zeven andere respondenten heeft iedereen minstens één positief effect voor zichzelf aangehaald.

“Ik had nooit gedacht dat dit familienetwerkberaad zo’n grote impact zou hebben.” (Respondent 3).

Er zijn drie sleutelpersonen (R1, R3 en R5) die hebben aangehaald dat ze het in het verleden moeilijk vonden om beroep te doen op hulp van vrienden of familie. Door het familienetwerkberaad is het hen gelukt om hulp te vragen zonder dat ze zich hierbij slecht voelen. In de toekomst zullen deze drie personen het wel aandurven om, indien nodig, hulp of ondersteuning te vragen.

3.1.5 Familienetwerkberaad als goede methodiek

Zeven respondenten hadden een goede ervaring met de familienetwerkberaden. Enkel voor R8 was het beraad tegengevallen, deze sleutelpersoon zou dit niet meer opnieuw opstarten. Bij deze zeven respondenten was er tijdens elk beraad voldoende openheid, wat betekent dat iedereen kon zeggen wat hij/zij nodig vond. De respondenten hadden het gevoel dat er respect was voor elke deelnemer, dat iedereen aan bod is kunnen komen en dat ze gedurende elk beraad voldoende veiligheid hebben ervaren.

“Dat mijn familie mee naar oplossingen zocht en vond, daar verschoot ik toch een beetje van... Dat had ik echt niet verwacht.” (Respondent 1).

“Ik wist altijd wat er gebeurde en op welk moment, ik werd nooit overrompeld of onder tafel gepraat of tot iets gedwongen wat ik niet wilde doen. Ik heb me er altijd heel goed bij gevoeld.” (Respondent 4).

Al de geïnterviewde sleutelpersonen zouden het familienetwerkberaad als methodiek aanraden aan andere gezinnen, ook diegenen waarbij het beraad geen resultaten heeft opgeleverd voor zijn/haar gezin. *“Gelijk wat de uitkomst van het familienetwerkberaad is, je zal er altijd beter uitkomen dan dat je vertrokken bent.”* (Respondent 4). Twee respondenten (R6 en R8) zouden het beraad enkel aanraden aan jongere kinderen. Bij oudere kinderen zou dit volgens hen geen effectieve methodiek meer zijn. Eén van deze twee (R6) haalt vervolgens ook aan dat het familienetwerkberaad niet bij iedereen kan werken, maar dat dit afhankelijk is van kind tot kind. *“Ik denk dat het voor sommige kinderen heel goed werkt en voor andere kinderen dan weer helemaal niet.”* (Respondent 6). Volgens deze sleutelpersoon is

de effectiviteit van de methodiek afhankelijk van de jongere. De twee personen die kritischer zijn over de methodiek zijn diegenen waarbij het familienetwerkberaad geen effecten heeft opgeleverd.

3.1.6 *Belang van het netwerk*

Het belang van het betrekken van het netwerk kwam bij elke respondent duidelijk naar boven tijdens de interviews. Elke sleutelpersoon gaf verschillende redenen aan waarom hij/zij het belangrijk vindt om samen met het netwerk oplossingen te zoeken voor de jongeren. De belangrijkste voordelen van het netwerk te betrekken bij de hulpverlening, aangegeven door de sleutelpersonen, worden hieronder opgesomd:

- Je kan oplossingen vinden die je alleen niet zou vinden.
- Andere mensen kunnen een sterkere band hebben met je kind, waardoor ze meer invloed op hem kunnen uitoefenen.
- Werken met het netwerk zorgt ervoor dat je er niet alleen voor staat, ‘samen sta je sterker’.
- Vrienden van je kind betrekken is belangrijk, ze kunnen adviezen geven over hoe hij verder moet.
- Door de vrienden van je kind te zien, kan je worden gerustgesteld, omdat je dan weet hoe ze precies zijn.
“Ik ken zijn vrienden, maar ik had er nog nooit echt contacten mee gehad. En daar ben ik zelf een beetje van verschoten, door te zien hoe goed ze zijn met hem. Ze zijn echt goede vrienden en waren ook een beetje ongerust over hem. Ik wist niet dat hij zo ’n goede vrienden had.” (Respondent 3).
- Het zorgt ervoor dat je meningen van andere mensen krijgt.
- Het kan zorgen voor een hechtere band.
- De jongere luistert beter naar bepaalde familieleden, omdat hij respect heeft voor hen.
- De familie blijft je steunen, ook als het slecht gaat.
“Vroeger was ik beschaamd om hulp te vragen. Nu vraag ik hulp aan de familie als er een probleem is. Dan nemen zij contact op met hem.” (Respondent 5).

- Je bent niet alleen.
“Je staat er niet alleen voor... Dat gevoel geeft het familienetwerkberaad mij”. (Respondent 2).
- Het is belangrijk om te weten dat je op mensen kan terugvallen.
- Het geeft jezelf meer zekerheid.
- Door te werken met je netwerk kan je meer bereiken.
- Het maakt je sterker.
- Jongeren hebben altijd nood aan iemand anders om mee te praten.
- Het is belangrijk voor ouders: het betrekken van het netwerk geeft hen meer ondersteuning en zo voelen ze dat ze er niet alleen voor staan.
“Het betekent heel veel voor mij. Ik moest ergens steun zoeken, want ik zou het nooit alleen kunnen. Ik moest echt op iemand kunnen terugvallen, anders ging het niet.” (Respondent 7).
- Jongeren kunnen zo zelf uitmaken bij wie ze zich goed voelen en tegen wie ze praten.
- Je vertrouwt je familieleden.

Eén sleutelpersoon (R6) erkent het belang van het netwerk door aan te geven dat ze er hierdoor niet alleen voor staat. Volgens haar kunnen de problemen van de jongere echter niet worden opgelost door het netwerk, maar is dit een taak die binnen de opvoeding valt. *“Voor mij was dat niet zo belangrijk. Omdat ik mijn burens niet gebruik voor mijn problemen op te lossen. Dat ze aanwezig waren vond ik wel oké. Maar het is zoals de mensen zelf zeggen: ‘wij kunnen er niets aan doen, we kunnen enkel aanwezig zijn en laten blijken dat we wel ongerust zijn. Maar voor de rest...’ Ze kunnen ook niet gaan meewerken aan de opvoeding he.”* (Respondent 6). De andere zeven sleutelpersonen vinden echter wel dat het netwerk een meerwaarde kan bieden aan de probleemsituatie van de jongere en het gezin.

Uit de opsomming hierboven blijkt dat er zeer veel redenen worden aangegeven waarom het belangrijk is om te werken met het netwerk. Zelfs de sleutelpersonen waarbij het familienetwerkberaad geen

positieve resultaten heeft opgeleverd erkennen de meerwaarde van het netwerk in de hulpverlening. De ondersteuning die door de methodiek verkregen wordt, is een belangrijk effect van het familienetwerkberaad. Het is opvallend dat deze effecten van de interventie zeer moeilijk te meten zijn. Het gevoel van ondersteuning te ervaren of sterker te staan is subjectief en kan bijna onmogelijk worden nagemeten. Dit maakt het moeilijk om resultaten te formuleren. Er kan wel gesteld worden dat de respondenten de aanwezigheid van het netwerk beschouwen als een cruciaal onderdeel voor het slagen van het familienetwerkberaad.

3.1.7 Tevredenheid familienetwerkberaad

Op het einde van de diepte-interviews met de sleutelpersonen en de vragenlijsten voor de coördinatoren werden enkele tevredenheidsvragen gesteld. De respondenten moesten bij elke vraag een score geven tussen 0 en 10, gaande van zeer ontevreden tot zeer tevreden. De resultaten worden hieronder weergegeven in de tabellen. Dankzij deze gegevens is een objectievere vergelijking tussen de respondenten mogelijk. Verder kunnen er verbanden gelegd worden tussen de tevredenheidsscores en de andere bevraagde thema's.

Tevredenheidstabel sleutelpersonen: scores tussen 0 en 10

Respondenten	Tevredenheid over coördinator	Tevredenheid over voorbereidingen	Tevredenheid over opgestelde plannen tijdens familienetwerk-beraad	Tevredenheid over resultaten vlak na familienetwerk-beraad	Tevredenheid over resultaten nu (enkele maanden na het beraad)
R 1	8,5	8,5	9	8,5	9,5
R 2	8	7	8	6	9
R 3	10	10	9	8	8
R 4	9	8	8	7	7
R 5	8	7	7	6	7
R 6	10	10	10	7	7
R 7	10	10	9	10	10
R 8	5	5	0	0	0

Tevredenheidstabel coördinatoren: scores tussen 0 en 10

Respondenten	Tevredenheid over opgestelde plannen tijdens familienetwerkberaad	Tevredenheid over de motivatie en medewerking van de verschillende deelnemers tijdens het familienetwerkberaad	Tevredenheid over de resultaten die werden bereikt door het familienetwerkberaad
R 1	8	7	6
R 2	9	10	8
R 3	8	9	8
R 4	4	4	4
R 5	8	8	10
R 6	6	7	5
R 7	7	4	6,5
R 8	3	5	4

Het is opvallend dat er grote verschillen zijn tussen de scores. Twee sleutelpersonen (R6 en R8) hebben aangehaald dat er weinig resultaten zijn behaald na het familienetwerkberaad en dat de situatie van de jongere nauwelijks veranderd is. Men zou kunnen denken dat deze twee personen beide een laag tevredenheidsgevoel hebben ten aanzien van de bereikte resultaten. Eén van deze personen geeft hierop een score van 7, terwijl de andere respondent een tevredenheid van 0 opgeeft. Het niet bereiken van resultaten levert bij twee personen een zeer verschillende score op. Deze scores zijn dus subjectief. Verder zijn er ook duidelijke verschillen zichtbaar tussen de scores van de sleutelpersonen en de coördinatoren.

Er moet opgemerkt worden dat er sprake kan zijn van een geheugeneffect bij de sleutelpersonen, aangezien de tevredenheidsscores slechts op één moment werden afgenomen. Respondenten zijn niet altijd in staat om op een accurate wijze zaken uit het verleden te rapporteren. Het is mogelijk dat het moeilijk was voor deze respondenten om hun tevredenheid vlak na het eerste beraad te herinneren (Roose & Meuleman, 2014).

3.2 Verbanden tussen de data

In dit onderdeel wordt de aan-en afwezigheid van verbanden tussen verschillende aspecten weergegeven.

Wat opvalt is het verschil tussen coördinator en de sleutelpersoon, bij de tevredenheidsscores over de resultaten van het familienetwerkberaad. In slechts één geval komt deze score overeen. Bij de andere casussen is er een relatief groot verschil tussen de tevredenheid over het resultaat van de coördinator en van de sleutelpersoon. Twee sleutelpersonen geven een lagere score dan hun coördinator, terwijl de andere vijf een beduidend hogere score geven. Gemiddeld geven de sleutelpersonen 2,6 punten meer op de tevredenheid over het resultaat dan de begeleiders. Over het algemeen is er dus een hoger gevoel van tevredenheid over de effecten van het beraad bij de sleutelpersonen, in vergelijking met de coördinatoren. Hieruit kan afgeleid worden dat de tevredenheid over de resultaten van

de methodiek zeer subjectief is. Wat een hulpverlener als een positief resultaat ervaart, kan anders worden aanvoeld door de cliënt. Er zijn twee situaties waarbij er opvallend veel tegenstrijdigheid is tussen de ervaringen van de sleutelpersonen en die van hun begeleiders. Twee respondenten (R4 en R6) geven een hoge tevredenheidsscore over de resultaten van het beraad, terwijl hun begeleiders aanhalen dat er weinig plannen van het beraad effectief werden uitgevoerd en deze dus een lage tevredenheid over het resultaat geven. Dit toont enerzijds aan dat cliënten van de hulpverlening zich er niet altijd bewust van zijn of de resultaten behaald zijn. Anderzijds betekent dit ook dat het niet bereiken van de vooropgestelde plannen toch kan leiden tot tevredenheid bij de gezinnen. Het wijst alleszins op het belang van zowel de gebruikers als de hulpverleners te bevragen. De verklaringen van de hulpverleners met betrekking tot de discrepantie in de tevredenheidsresultaten liggen in éénzelfde lijn. Ze hebben zich bij het geven deze scores over de resultaten voornamelijk gefocust op de doelstellingen en de plannen van het beraad en of deze bereikt werden. Een hulpverlener heeft steeds een doel voor ogen, dit is wat hij/zij wilt bereiken met dat gezin. Ze denken echter dat de sleutelpersonen eerder gaan kijken naar het gevoel dat het familienetwerkberaad hen heeft gegeven. Als ze zich vanuit hun beleving gesteund voelen, zullen ze een hoge score geven. Dit betekent dus dat de cliënten en hulpverleners naar andere aspecten kijken en andere aspecten belangrijk vinden bij de beoordeling van de methodiek. Vervolgens kan opgemerkt worden dat er bij alle acht sleutelpersonen een positief verband is tussen tevredenheidsscores over de plannen en het resultaat. Hoge tevredenheid over de plannen gaat samen met een hoge tevredenheid over het resultaat en omgekeerd.

Het aantal aanwezig deelnemers op het familienetwerkberaad heeft geen invloed op de tevredenheid over de opstelde plannen en de resultaten van de methodiek. Enerzijds is er een beraad met zeer weinig deelnemers, waarbij er een gelijkaardige tevredenheidsscore werd gegeven als het beraad met dubbel zoveel deelnemers. Anderzijds zijn er twee familienetwerkberaden met hetzelfde aantal deelnemers, waarbij deze tevredenheidsscores enorm verschillen. In deze casussen is het aantal deelnemers geen doorslaggevende factor

voor het eindresultaat van het familienetwerkberaad. Verder is er binnen dit onderzoek geen verband aantoonbaar tussen het aantal uitgevoerde beraden en de tevredenheid over de resultaten. Personen waarbij slechts één of twee familienetwerkberaden hebben plaatsgevonden, kunnen even tevreden zijn over de bereikte resultaten als personen waarbij er een tiental beraden zijn gebeurd. Binnen dit onderzoek betekent het uitvoeren van meer beraden dus niet met zekerheid dat er een beter resultaat bereikt wordt. Uiteraard weet men niet of er bij elk individueel geval een hogere tevredenheid zou bereikt worden indien er meer familienetwerkberaden worden uitgevoerd. Er kan wel besloten worden dat het toepassen van slechts enkele familienetwerkberaden al een positief effect kan teweeg brengen. In Sporen is er sprake van een evolutie betreffende deze methodiek. Het doel is om steeds meer beraden te organiseren. Er is momenteel echter nog een groot verschil merkbaar tussen de hulpverleners onderling en het aantal beraden per gezin binnen de organisatie.

De leeftijd van de jongeren kan niet gelinkt worden met de resultaten die werden bereikt door de methodiek. Twee sleutelpersonen gaven aan dat hun kind reeds te oud was (17 jaar), waardoor het familienetwerkberaad onvoldoende effect had voor hen. Maar dit komt niet overeen met de data van de andere respondenten. Er zijn nog drie andere jongeren, ouder dan 17 jaar, waarbij het familienetwerkberaad wel heeft geleid tot positieve resultaten. Hieruit blijkt dus dat de leeftijd van de jongere niet op autonome wijze de effecten van het familienetwerkberaad zal beïnvloeden. Bij de vraag: ‘Wat vond u minder goed?’ werd door deze twee sleutelpersonen aangehaald dat de methodiek op vroegere leeftijd zou moeten gebeuren. Het op vroegere leeftijd opstarten van het familienetwerkberaad was één van de enigste kritiek op deze methodiek. Het is wel belangrijk om dit mee te nemen naar verder onderzoek en eventueel op een grotere schaal te analyseren.

Wanneer de tevredenheid over de resultaten vlak na het beraad wordt vergeleken met de tevredenheid over de huidige resultaten, kan worden vastgesteld dat er bij geen enkele respondent een afname is in tevredenheid. Bij vijf respondenten is er geen verschil tussen de resultaten na het beraad en nu. De drie andere sleutelpersonen ervaren

echter wel een lichte vooruitgang doorheen de tijd. Deze scores geven weer dat niemand een verlies van de effecten van het familienetwerkberaad ervaart. Sommige resultaten werden pas zichtbaar in de periode na de methodiek.

Er kan worden nagegaan of de aanwezigheid van andere deelnemers dan familieleden een invloed kan uitoefenen op de uitkomsten van het familienetwerkberaad. Bij vijf respondenten was er enkel familie aanwezig, bij de overige drie waren er ook andere deelnemers bij het familienetwerkberaad aanwezig. De gemiddelde tevredenheidsscore van de acht sleutelpersonen over de opgestelde plannen is 7,5 en over de huidige resultaten 7,19. Indien enkel wordt gekeken naar de scores van de drie respondenten waarbij zowel familie als vrienden aanwezig waren op het beraad, kan vastgesteld worden dat deze gemiddelde scores hoger liggen. Deze drie sleutelpersonen scoren gemiddeld een 9 op de tevredenheid over de plannen en een 8 over de resultaten. Er moet uiteraard rekening gehouden worden met de beperkte grootte van de steekproef, maar binnen dit onderzoek kan besloten worden dat een gevarieerde deelnemersgroep (bestaande uit familie én vrienden) leidt tot een groter gevoel van tevredenheid over de opgestelde plannen en resultaten van de methodiek.

Het is belangrijk om te zoeken naar verbanden tussen de ervaring, opleiding en vorming van de coördinatoren en het resultaat van het beraad volgens de sleutelpersonen. Zoals eerder aangehaald is er een groot verschil in de gevolgde opleidingen tussen de verschillende coördinatoren. In dit onderzoek is er geen directe relatie zichtbaar tussen het volgen van een opleiding en de tevredenheidsscores van de sleutelpersonen. Met betrekking tot de ervaring van de coördinatoren, namelijk het aantal familienetwerkberaden dat ze voordien reeds begeleid hebben, geldt ongeveer dezelfde conclusie als bij de opleiding. Op het eerste zicht lijkt de ervaring geen rol te spelen bij de tevredenheidsscores van de sleutelpersonen. Er zijn coördinatoren zonder ervaring die een familienetwerkberaad met goede resultaten hebben geleid, maar omgekeerd zijn er ook coördinatoren met meer ervaring waarbij het resultaat van het beraad minder goed is. Bij deze acht casussen kan gesteld worden dat de ervaring van en het aantal gevolgde opleidingen door de coördinatoren geen beslissende factoren

zijn voor de uitkomsten van het beraad volgens de sleutelpersonen. Enkele hulpverleners hebben aangehaald dat het voornamelijk belangrijk is om bewust te zijn van de nodige competenties voor het uitvoeren van het familienetwerkberaad, zoals bijvoorbeeld actief luisteren, iedereen een stem geven en geloven in de krachten van het netwerk en hierop inzetten. Hierbij moet ook worden aangehaald dat de tevredenheid over de coördinatoren niet gelijk is voor dezelfde coördinatoren. De tevredenheid over éénzelfde begeleider kan ongeveer 3 punten variëren. De rol van de coördinator is van zeer groot belang voor de uitvoering van het familienetwerkberaad, maar de ervaringen van de sleutelpersoon blijken van meerdere factoren afhankelijk te zijn.

Bij de helft van de familienetwerkberaden was de vaste contextbegeleider (CB) van het gezin de coördinator, bij de andere helft was er een onafhankelijke coördinator. Het is interessant om na te gaan of er binnen het onderzoek een verschil is tussen de twee methoden. Als er wordt gekeken naar de tevredenheid over de bereikte resultaten van de begeleiders van het beraad, zijn er zowel bij de vaste CB's als bij de onafhankelijke hulpverleners positieve en negatieve scores aanwezig. Wat wel opvalt is dat het aantal uitgevoerde familienetwerkberaden door de onafhankelijke coördinatoren de minste zijn, terwijl er bij de CB's gemiddeld veel meer beraden werden gehouden per begeleiding. Dit kan te wijten zijn aan toeval, maar ook aan andere factoren. De CB kan bijvoorbeeld sneller een familienetwerkberaad organiseren aangezien deze dichter op de situatie van de jongere zit, of de onafhankelijke coördinator kan minder zicht hebben op de reeds uitgevoerde plannen en doelstellingen. De opvolging van het familienetwerkberaad gebeurt hoofdzakelijk door de vaste CB. Als er wordt gekeken naar de effecten en resultaten van het beraad, zijn er echter geen verschillen zichtbaar tussen de CB en de onafhankelijke coördinator. Uit de diepte-interviews met de hulpverleners blijkt dat binnen de organisatie de voorkeur wordt gegeven aan een onafhankelijke begeleider. Op deze manier kan het beraad geleid worden vanuit een niet-wetende positie en kunnen mensen op een onbevooroordeelde manier bevroegd worden. Bij de vaste CB bestaat het risico dat deze zich richt op

bepaalde zaken en hierdoor niet open staat voor nieuwe oplossingen. Het is binnen Sporen echter niet mogelijk om steeds een onafhankelijke coördinator in te schakelen, aangezien er soms te veel beraden tegelijkertijd lopen. Dan wordt de pragmatische keuze gemaakt om het familienetwerkberaad door de vaste CB te laten leiden.

Bij twee familienetwerkberaden is er een gesloten deel geweest, waarbij de deelnemers zonder de aanwezigheid van de coördinator plannen of afspraken moesten maken. Bij de andere zes beraden zijn de coördinatoren steeds aanwezig geweest. De tevredenheid over de opgestelde plannen is bij deze eerste twee sleutelpersonen zeer hoog, beiden geven een negen. Dit kan eventueel verklaard worden door de eigen inbreng van de deelnemers, zonder beïnvloeding van de begeleiders. De hoogste tevredenheidsscores over de resultaten van het beraad komen ook van deze twee respondenten waarbij binnen familienetwerkberaad een gesloten deel heeft plaatsgevonden. Op basis van deze resultaten kunnen zeker geen uitspraken worden gedaan over het effect van het gesloten gedeelte, omwille van de beperkte steekproef. Binnen dit onderzoek blijkt echter dat de familienetwerkberaden met een gesloten deel samen gaan met de hoogste scores op de tevredenheid van de resultaten. Uit de bevraging van de hulpverleners blijkt dat het gesloten gedeelte niet systematisch wordt toegepast. Het wordt beschouwd als een aparte strategie, die slechts in bepaalde situaties toegepast moet worden. Indien er spanningen aanwezig zijn binnen het netwerk, kan het aangewezen zijn om de deelnemers een korte tijd zonder hulpverlener te laten overleggen. Het is belangrijk dat de begeleider van het beraad goed inschat of dit gesloten gedeelte een positief resultaat zal opleveren. *“Het is een andere manier van oplossen. Wat ik er sterk aan vind is dat je zegt: ‘We stappen nu de kamer uit en leggen het probleem echt van waar het komt’. Zo kunnen ze zelf bespreken wat ze ervan vinden. Op deze manier zet je de mensen echt in hun kracht en maak je hen verantwoordelijk.”* (Hulpverlener).

Al de acht sleutelpersonen zijn globaal tevreden over de voorbereidingen van het familienetwerkberaad. Iedereen gaf aan dat ze voldoende geïnformeerd en betrokken werden. Voor één persoon

schoot de voorbereiding te kort, aangezien de deelnemers van het beraad hierbij niet werden betrokken. De andere zeven respondenten hadden geen aanmerkingen over de voorbereidingen. Dit resultaat weerspiegelt zich in de tevredenheidsscores met betrekking tot de voorbereidingen van het beraad. Binnen deze onderzoeksgroep kan er een verband worden vastgesteld tussen de tevredenheid over de voorbereidingen en de tevredenheid over de uiteindelijke resultaten. Enkel de persoon met een lage score op de voorbereiding, gaf ook een lage score op het resultaat. Hier komt het belang van een goede voorbereiding naar voor.

Een ander belangrijk resultaat betreft de veranderingen in het gedrag van zowel de jongeren als de volwassenen en de veranderingen in de familierelaties. Bij vijf jongeren zouden er positieve veranderingen in het gedrag zijn, die toeschreven worden aan de familienetwerkberaden. Het grootste deel van de sleutelpersonen (zes) ervaart ook veranderingen in zijn/haar eigen gedrag. Ze zijn voornamelijk sterker, zekerder en strenger geworden. Dit betekent dat de familienetwerkberaden in de meeste gevallen een sterk positieve invloed hebben op het gedrag van de jongere en gezinsleden. Door de beraden gaan de jongeren en sleutelpersonen meer nadenken over hun eigen gedrag en hier eventueel aan werken. Verder blijkt uit dit onderzoek dat het familienetwerkberaad zeer bevorderend is voor de relaties binnen de familie. Bij zeven respondenten is er minstens één familieband hechter geworden sinds het beraad. Dit is een belangrijke bevinding. In één geval heeft het familienetwerkberaad een negatieve impact gehad op de familierelaties. Dit is hoofdzakelijk te verklaren door een ruzie tijdens het beraad en het (niet-) optreden van de coördinator, niet door het familienetwerkberaad zelf. Indien deze laatste casus buiten beschouwing gelaten wordt, kan opgemerkt worden dat de sterkere familierelaties overal aanwezig zijn, onafhankelijk van de resultaten van het familienetwerkberaad. Ook bij gezinnen waar minder doelstellingen en resultaten bereikt zijn, zijn er positieve verbeteringen in de familierelaties. Er kan besloten worden dat het familienetwerkberaad in veel gevallen leidt tot positieve veranderingen in het gedrag en in familierelaties. Dit is een belangrijk

resultaat, dat naast het behalen van de opgestelde plannen een doelstelling van het familienetwerkberaad zou moeten zijn.

De rol van de jongere is belangrijk voor het verloop van het familienetwerkberaad. Dit werd door verschillende sleutelpersonen aangehaald. Alle respondenten vinden het belangrijk om de jongere te betrekken bij (een deel van) de methodiek. Enkele sleutelpersonen halen de motivatie van de jongere, of de afwezigheid ervan, aan als reden voor het al dan niet slagen van het familienetwerkberaad. De jongeren moeten zelf voldoende doorzettingsvermogen hebben, anders zal het beraad niet slagen. In één geval heeft de jongere niet uit vrij wil deelgenomen aan de familienetwerkberaden. Bij deze casus werden er uiteindelijk ook geen doelstellingen of plannen gerealiseerd. De respondenten die aangaven dat de jongere voldoende inbreng had tijdens het beraad of de noodzaak ervan inzagen, bereikten meer doelstellingen. Dit geeft weer dat er voldoende motivatie en wilskracht langs de kant van de jongere moet zijn om de methodiek te doen slagen. Maar ook zonder de bijdrage van de jongere kan het familienetwerkberaad waardevolle resultaten opleveren, zoals het ondersteunen of versterken van de sleutelpersonen.

Door het vergelijken van de voornaamste problematieken van de gezinnen, aangegeven door de coördinatoren, wordt het duidelijk dat er enkele overeenkomsten zijn. Bij alle acht gezinnen is er sprake van pedagogische onmacht, moeilijkheden in gedrag van het kind en problemen op school. Verslaving is bij vijf gezinnen één van de problematieken. Verder komen ook financiële problemen, relatieproblemen en problemen met de politie bij verschillende gezinnen voor. De achtergrondproblematieken van de acht gezinnen liggen ongeveer in dezelfde lijn. Er kan dus gesproken worden van een vergelijkbare groep, waarbij er geen belangrijke verschillen in het resultaat zouden optreden omwille van de soort problematieken. De twee gezinnen waarbij het familienetwerkberaad niet heeft geleid tot vooruitgang in de situatie van de jongere, hebben allebei problematieken die ook voorkomen bij de andere gezinnen. Binnen dit onderzoek is het dus niet zo dat een bepaald probleem in het gezin betere of minder goede resultaten van het familienetwerkberaad tot gevolg heeft. De ernst van de verschillende problematieken kan

uiteeraard wel leiden tot verschillen in de resultaten van het familienetwerkberaad.

De ervaringen van de sleutelpersonen van het familienetwerkberaad vertonen overeenkomsten met de tevredenheidsscores over de resultaten nu. Hoe hoger deze tevredenheidsscore, hoe meer positief de respondent vertelde over zijn/haar ervaring. Enerzijds kan dit betekenen dat een positieve ervaring leidt tot een betere motivatie voor het uitvoeren van de plannen en afspraken van het beraad. Anderzijds kan het ook zijn dat een minder goed resultaat ervoor zorgt dat mensen op een negatievere manier gaan terug kijken op hun ervaring.

Verder kan gesteld worden dat er een link is tussen het gevoel van ondersteuning door de coördinator en de tevredenheid over de resultaten. Er zijn twee sleutelpersonen die hebben aangegeven dat de ondersteuning niet volstond voor hen. De twee laagste tevredenheidsscores over de resultaten komen dan ook van deze twee respondenten. Voor de acht geïnterviewde personen kan dus wel gesteld worden dat het gevoel van ondersteuning een rol speelt voor het gevoel van tevredenheid over de bereikte resultaten.

Als laatste kan er opgemerkt worden dat alle acht sleutelpersonen het familienetwerkberaad zouden aanraden aan andere gezinnen, ongeacht hun eigen tevredenheidsscores. De positieve effecten van het beraad worden meestal aan de methodiek zelf toegeschreven. Dit verschilt van de respondenten waarbij er geen resultaten zijn behaald door het beraad. Hier worden voornamelijk externe redenen aangegeven voor het niet-slagen van het beraad, zoals het karakter of leeftijd van de jongere en ruzies binnen de familie. Alle sleutelpersonen zien het familienetwerkberaad als een goede en werkende methodiek. Het belang van netwerk versterkend werken is bij elke respondent duidelijk naar voor gekomen. Er niet alleen voor staan, de mogelijkheid om meer oplossingen te vinden, steun krijgen, sterker in je schoenen staan en het kunnen creëren van een hechtere band zijn de belangrijkste redenen voor de sleutelpersonen om hun netwerk te betrekken. Uit de interviews kan worden afgeleid dat het betrekken van het netwerk een positieve invloed heeft op de ervaringen van de respondenten. Het sterker en uitgebreider netwerk voor de sleutelpersonen is één van de

belangrijkste resultaten van het beraad. Uit de diepte-interviews met de drie hulpverleners blijkt dat het versterken van het netwerk van het betrokken gezin een neveneffect van het familienetwerkberaad, geen hoofddoelstelling. Het doel van de methodiek is om de begeleidingsdoelstellingen te behalen. De hulpverleners halen wel aan dat het cruciaal is om het netwerk te betrekken bij de hulpverlening. De manier waarop het familienetwerkberaad georganiseerd is, heeft tot gevolg dat de sleutelpersonen zich beter ondersteund voelen door hun netwerk. Dit is echter eerder een effect van deze methodiek, geen specifieke doelstelling waar effectief aan gewerkt wordt.

3.3 Terugkoppeling met de literatuur

Hieronder zullen de bevindingen uit het kwalitatief onderzoek worden teruggekoppeld naar de literatuurstudie over de familienetwerkberaden.

Vermaatschappelijking van de zorg betekent dat de rollen in de hulpverlening worden herverdeeld (Van Den Heuvel, 2014). Dit is van toepassing op de familienetwerkberaden, omdat de hulpverlening niet enkel beroep doet op de jongere en de ouders, maar ook op familie, vrienden en kennissen. Uit dit onderzoek komt duidelijk naar voor dat een belangrijk resultaat van het familienetwerkberaad het versterken van het netwerk is. Dit is één van de doelstellingen van de vermaatschappelijking van de zorg (Van Regenmortel, 2009). De doelstelling van Vandeurzen (2014) is om ouders te betrekken bij de hulpverlening, aanwezige krachten te mobiliseren in de jeugdhulp en sterk in te zetten op sociale netwerken. Al deze aspecten komen aan bod tijdens het FNB. Volgens Burford & Pennell (2000) is het familienetwerkberaad een voordelige interventie, aangezien het leidt tot betere relaties tussen familieleden. Bij zeven sleutelpersonen zijn volgens henzelf verschillende familierelaties sterk verbeterd dankzij het beraad. Er is een duidelijke overeenstemming tussen de literatuur en het onderzoek betreffende de familiebanden.

In de literatuur bestaat er een smalle en een brede benadering van het netwerk. De smalle benadering betreft enkel familieleden van de jongere. Binnen de brede benadering richt men zich op iedereen die een band heeft met de jongere (Kruijswijk, et al., 2014). Het doel van het familienetwerkberaad is het brede netwerk te betrekken bij de begeleiding. Uit dit onderzoek blijkt echter dat bij de meerderheid enkel familieleden aanwezig waren. In slechts drie van de acht casussen werd er een breder netwerk betrokken. Er kan geconcludeerd worden dat de brede benadering van het netwerk nog niet voldoende aanwezig is binnen deze methodiek in Sporen, terwijl dit wel een doelstelling is van het familienetwerkberaad (Wang, et al., 2012).

Indien er meer mensen betrokken zijn bij het familienetwerkberaad, zou er een grotere kans zijn op het opstellen van een plan en tot het bekomen van creatieve oplossingen (Burford, et al., 2003; Driessens & Melis, 2012). De resultaten van het onderzoek komen echter niet overeen met deze bevindingen uit de literatuur. Bij de acht sleutelpersonen blijkt dat het aantal deelnemers van het familienetwerkberaad niet samenhangt met de opgestelde plannen of bereikte resultaten.

Voor het begeleiden van het familienetwerkberaad is er in principe geen opleiding of training vereist. Elke hulpverlener zou een FNB mogen opstarten (Crow & Marsh, 1998). De vier coördinatoren hebben zich wel allemaal in (beperkte mate) voorbereid op deze methodiek. Dit is een beslissing vanuit de organisatie en is zowel positief voor het begeleide gezin als voor de coördinator zelf. In de literatuur wordt er aangehaald dat er een voorkeur wordt gegeven aan een onafhankelijke coördinator, in plaats van de vaste hulpverlener van het gezin. Op deze manier kan het risico vermeden worden dat de coördinator zelf oplossingen zal aangeven (Crow & Marsh, 1998). Bij de onderzochte doelgroep werd er in vier casussen beroep gedaan op een onafhankelijke coördinator. De andere vier gezinnen werden tijdens het familienetwerkberaad begeleid door hun vaste contextbegeleider. In dit onderzoek werd niet onderzocht of de vaste hulpverlener meer inbreng heeft gehad in het aangeven van oplossingen dan de onafhankelijke coördinator. Als de resultaten van het onderzoek bekeken worden, is er geen verschil tussen de onafhankelijkheid van

de hulpverlener en de behaalde resultaten van het familienetwerkberaad. Uit dit onderzoek geldt dus dat de band tussen de hulpverlener en de jongere op het eerste zicht geen invloed heeft op het verdere verloop van het familienetwerkberaad, zoals in de literatuur wel wordt gesteld.

Volgens Kruijswijk et al., (2014) bestaat het familienetwerkberaad uit vijf fasen. Eén van deze fasen is het gesloten gedeelte, waarbij de deelnemers zonder hun coördinator rond de tafel zitten. Uit de bevraging van de coördinatoren blijkt dat slechts in twee gevallen het familienetwerkberaad is uitgevoerd met dit gesloten gedeelte. De hulpverleners van deze twee afdelingen volgen de voorgeschreven fasen van de methodiek dus niet. Uiteraard moet de methodiek vanuit de literatuur aangepast kunnen worden aan de specifieke situatie van het gezin. Sporen werkt vanuit het idee dat er zeker geen vast stappenplan mag gebruikt worden. Per specifieke casus zullen er andere aspecten worden toegepast, omdat niet alles werkzaam is voor iedereen. Het uitschrijven en volgen van richtlijnen voor een methodiek wordt door een hulpverlener beschreven als ‘dodelijk voor de hulpverlening’.

Er heerst veel onduidelijkheid in de literatuur over wie er moet betrokken worden bij de familienetwerkberaden. Sommige auteurs vinden dat bepaalde mensen niet mogen deelnemen aan het beraad, indien er conflicten tussen familieleden zijn, of als de veiligheid van het kind in gevaar is (Crow & Marsh, 1998). Binnen Sporen geldt net de gedachte om, indien mogelijk, steeds met het volledige netwerk te werken. Indien er sprake is van (seksueel) misbruik, zal getracht worden deze onveilige persoon toch te betrekken bij het proces. Op deze manier kan er een veiligheidsplan voor het kind worden opgesteld. In deze situaties zal die persoon echter niet vaak effectief aanwezig zijn tijdens de beraden, omdat gezinsleden dit niet wensen of omdat de persoon in kwestie zich in de gevangenis bevindt. Toch zal deze persoon op de hoogte gebracht worden van de plannen en afspraken van het familienetwerkberaad. Burford (2003) haalt aan dat ongeveer in 80% van de gevallen het kind wordt betrokken bij het beraad. Bij alle acht familienetwerkberaden was de jongere steeds

aanwezig en werd er getracht zoveel mogelijk mensen van het netwerk te betrekken.

Uit voorgaande onderzoeken blijkt dat 86% van de deelnemers van het beraad positief is over de interventie. Deze hoge tevredenheid wordt verklaard door de veiligheid, inspraak en eerlijkheid die aanwezig zijn tijdens het familienetwerkberaad (Crow & Marsh, 1998). Binnen dit onderzoek werden enkel de ervaringen van de sleutelpersonen bevroegd, niet die van de andere deelnemers. Maar uit de interviews met de sleutelpersonen kan gesteld worden dat hun tevredenheid over het beraad ook zeer positief is, zoals uit de literatuur blijkt. Alle respondenten zouden de methodiek aanraden aan andere personen en ook algemene tevredenheid over de eigen situatie ligt enorm hoog. Volgens de meeste respondenten was er voldoende openheid tijdens het beraad, zodat alle deelnemers de kans kregen om te zeggen wat ze wilden. De mogelijkheid tot inspraak en een eerlijk gesprek blijken dus zowel in de literatuur als binnen dit onderzoek zeer belangrijk. Er kan besloten worden dat het familienetwerkberaad als een goede interventie wordt aanzien door de acht respondenten.

Barnsdale & Walker (2007) geven aan dat de implementatie van de opgestelde plannen een invloed heeft op het gevoel van vooruitgang bij de familieleden. Het familienetwerkberaad wordt voornamelijk als voordelig ervaren indien de meeste plannen werden uitgevoerd. Wanneer de plannen van het beraad niet geïmplementeerd zijn, hebben de families meestal het gevoel dat het familienetwerkberaad geen verbetering heeft opgeleverd. Deze bewering van Barnsdale & Walker (2007) komt overeen met de observaties uit het onderzoek. Volgens zes van de acht sleutelpersonen werden een groot deel van hun plannen geïmplementeerd in de praktijk. Die respondenten hebben allemaal aangegeven dat het beraad positieve resultaten heeft opgeleverd en hun tevredenheidsscores zijn zeer hoog. Voor de twee overige personen heeft het familienetwerkberaad niet voldoende opgebracht voor de jongere. Bij hen werden de opgestelde plannen dan ook niet gerealiseerd. Binnen dit onderzoek is er een verband tussen de tevredenheid over het beraad en de implementatie van de plannen, zoals Barnsdale & Walker (2007) hadden aangehaald. Hier is echter een opvallende tegenstrijdigheid aanwezig tussen de sleutelpersonen

en de hulpverleners. Zoals reeds aangehaald zouden zes respondenten hun plannen hebben uitgevoerd. Eén hulpverlener heeft daarentegen vermeldt dat er ongeveer 90% van de gemaakte afspraken en plannen tijdens het familienetwerkberaad niet worden gevolgd. *“Ik heb het nog niet vaak meegemaakt dat mensen hun afspraken of woorden zijn nagekomen”*. (Hulpverlener). Deze hulpverlener geeft wel aan dat dit een persoonlijke ervaring is. Dit komt wel overeen met de bevindingen van literatuur, waaruit blijkt dat slechts 20% van de plannen volledig zouden worden uitgevoerd (Barnsdale & Walker, 2007).

In de literatuur wordt gesteld dat er doorheen de tijd een afname is van de tevredenheid van de familieleden, met betrekking tot de opgestelde plannen. Vlak na het familienetwerkberaad is er bij de cliënten een tevredenheid van 80%. Maar vier tot zes maanden later is deze tevredenheid gedaald naar 12%. Deze enorme daling wordt verklaard door de moeilijkheden die worden ondervonden bij het implementeren van de plannen (Crow & Marsh, 1998). Deze bevindingen worden niet teruggevonden bij de bevragingen van de sleutelpersonen. Aan de acht respondenten werd hun tevredenheid over de behaalde resultaten vlak na het beraad en nu, minstens vier maanden later, bevestigd. Er werd reeds aangetoond dat er een positief verband bestaat tussen tevredenheidsscores over de plannen en het resultaat. Bij de sleutelpersonen is er geen afname in tevredenheid over de resultaten, dus ook niet over de plannen. Bij drie respondenten is er zelfs in toename in tevredenheid. De aanname dat de tevredenheid daalt doorheen de tijd, komt niet overeen met de resultaten van het onderzoek. Dit is echter een merkwaardige bevinding. Een mogelijke verklaring hiervan is dat er in de literatuur hoofdzakelijk gefocust wordt op de effectieve implementatie van de plannen, terwijl binnen dit onderzoek de nadruk ligt het subjectieve gevoel van verbetering en vooruitgang. De hulpverleners bekijken dit opvallende verschil voornamelijk vanuit een kritische bril over literatuuronderzoek. De literatuur zou volgens hen geschreven zijn vanuit een academische hoek, zonder praktijkervaring. Er zouden maar weinig goede onderzoeken over familienetwerkberaden bestaan. Daarom komen, volgens de hulpverleners, bepaalde bevindingen van literatuurstudies niet overeen met het praktijkwerk. Eén hulpverlener haalt aan dat deze

daling in tevredenheid de fout is van de hulpverlening, aangezien er dan waarschijnlijk onvoldoende opvolging en nazorg aanwezig is. Ze beschouwen de positieve resultaten op langere termijn uit dit onderzoek als een bewijs dat het familienetwerkberaad werkt binnen hun organisatie.

Bij verschillende literatuuronderzoeken is er vaak sprake van een selectiebias, waarbij alleen de ‘ergste’ situaties worden geselecteerd voor het familienetwerkberaad. Dit kan leiden tot vertekende resultaten, waardoor het moeilijk is om juiste uitspraken te doen over de effecten van de interventie (Barth, et al., 2009). Bij het onderzoek binnen de twee afdelingen van vzw Sporen is het probleem van de selectiebias niet van toepassing. Bij de Pas en het Traject wordt er geprobeerd om het familienetwerkberaad systematisch bij elk gezin op te starten onafhankelijk van de problematiek, dus niet enkel bij de gezinnen met de zwaarste problematieken. In 80% van de situaties slaagt de organisatie erin om het familienetwerkberaad op te starten. Een ander aandachtspunt in de literatuur is de ‘black box’, waarbij er onvoldoende transparantie is betreffende de factoren die aangeven waarom een interventie werkt (Hermans, 2014). Bij de meeste onderzoeken is het onduidelijk hoe de voorbereiding verliep, welke deelnemers er aanwezig waren bij het beraad en wat de rol van de coördinator precies inhield. In dit onderzoek werden deze aspecten net wel bevraagd bij de sleutelpersonen en hulpverleners, om na te gaan of deze ‘black box’ factoren een invloed hebben op de werking en uitkomsten van het familienetwerkberaad. Er werd bij dit onderzoek getracht om zoveel mogelijk helderheid te scheppen betreffende de verschillende factoren van het familienetwerkberaad. De verbanden tussen deze factoren en de effecten ervan op het familienetwerkberaad reeds weergegeven in het vorige onderdeel ‘verbanden tussen de data’.

In de vergelijkende literatuurstudie volgens het PISO-criterium werd er gefocust op verschillende resultaten van het familienetwerkberaad, nl. uithuisplaatsingen, veiligheid, beroep doen op andere voorzieningen en de relaties binnen het gezin. Bij dit onderzoek werden deze eerste drie resultaten buiten beschouwing gehouden, enkel de familierelaties en de beleving van de sleutelpersonen werden bevraagd. Dit omdat de nadruk binnen dit onderzoek voornamelijk ligt

op de ervaringen van de ‘silent voices’. De effectiviteit van de methodiek werd hier onderzocht aan de hand van cliënttevredenheid en de rol van de hulpverlener. Deze twee factoren blijken een geldige maatstaf te zijn om de effectiviteit van interventies binnen de jeugdhulp te onderzoeken (Broekaert et al., 2009; Addink, et al., 2010). De meer objectieve maatstaven, zoals het aantal uithuisplaatsingen, werden dus niet opgenomen in dit onderzoek.

4 Reflecties onderzoek

Na het weergeven van de verschillende resultaten van het onderzoek, moeten er ook enkele reflecties en bedenkingen geformuleerd worden.

Ten eerste moet er gewezen worden op de complexiteit van interventies binnen de bijzondere jeugdzorg. Zoals eerder aangehaald is de effectiviteit van de hulpverlening afhankelijk van verschillende factoren, waaronder ook de gebruikte methodiek (Hermans, 2014). Slechts een deel van de resultaten wordt bepaald door de methodiek zelf, de andere delen zijn afhankelijk van externe factoren, zoals de relatie tussen de cliënt en de hulpverlener, de verwachtingen van de cliënten, enz. (Addink, et al., 2010). Het is niet evident om de effecten van één bepaalde methodiek te meten, aangezien dit ingebed zit tussen verschillende andere aspecten. Binnen dit onderzoek is er wel aandacht besteed aan de relatie tussen de cliënt en de hulpverlener. Eventuele externe gebeurtenissen, zoals scheiding of ontslag, kunnen een invloed hebben op de resultaten van de methodiek. Deze aspecten werden niet opgenomen in het onderzoek, omdat de hulpverleningsdossiers van deze gezinnen niet gekend zijn. Methodieken kunnen bijna nooit volledig geïsoleerd worden van de context waarin de hulpverleners werken. Indien de methodiek vorm krijgt binnen een andere context, kan dit een invloed hebben op de effecten (Hermans, 2014). Het is dus zeer moeilijk om de interventie te isoleren van de bestaande context (Barnsdale & Walker, 2007), maar in dit onderzoek werd er een poging ondernomen om enkel te kijken naar de effecten van het familienetwerkberaad. Er moet dus rekening mee gehouden worden dat de resultaten mogelijks beïnvloed werden door externe factoren, die niet in rekening werden gebracht.

Vervolgens is het belangrijk om te benadrukken dat het familienetwerkberaad geen doel op zich is, maar dat dit binnen de volledige begeleiding geplaatst moet worden (Burford & Pennel, 2000). In het gevoerde onderzoek werd er, door tijdsrestricties, onvoldoende gefocust op de volledige hulpverlening. De opvolging van de familienetwerkberaden gebeurt door de vaste hulpverlener binnen de begeleiding. Het beraad kan in principe niet als een apart

onderdeel gezien worden. Er kan niet met zekerheid gezegd worden dat de tevredenheid over de methodiek los staat van de begeleiding. Verder werd tijdens de diepte-interviews duidelijk dat het voor de sleutelpersonen soms moeilijk was om een onderscheid te maken tussen hun contextbegeleider en de coördinator van het familienetwerkberaad. Wanneer de rol van de coördinator werd bevraagd, vertelden sommige respondenten soms iets over de contextbegeleider. Het was binnen dit onderzoek niet evident om het zuivere effect van de coördinator apart te evalueren. Hier moet bij het lezen van de resultaten rekening mee gehouden worden. In geen enkel van de bestudeerde onderzoeken in de literatuur kan deze vaststelling, met betrekking tot de moeilijkheden voor de sleutelpersonen om de methodiek en de begeleiding, en de CB en de coördinator te onderscheiden, teruggevonden worden.

Ten derde moet men zich er van bewust van zijn dat een effectiviteitsmeting van een interventie geen evidente opgave is. Een effectiviteitsonderzoek heeft het risico dat het leidt tot een reductionistisch beeld van de hulpverlening (Broekaert, et al., 2009). Er zijn verschillende opvattingen over wat effectiviteit precies is en hoe het gemeten moet worden. Effectiviteitsmetingen bij bestaande onderzoeken over familienetwerkberaden leiden vaak tot tegenstrijdige resultaten. Men kan zich afvragen wanneer een familienetwerkberaad als effectief wordt beschouwd. Voor dit onderzoek werd ervoor gekozen om de ervaringen van de cliënten te onderzoeken, als maatstaf voor de effectiviteit. Maar hierbij moet vermeld worden dat dit slechts één aspect is van de brede effectiviteitsbenadering. Om volledig te zijn, zouden ook de andere aspecten onderzocht moeten worden. Een andere opmerking hierbij is dat het voor de cliënten vaak moeilijk is om hun ervaringen weer te geven. Dit weerspiegelt zich in de tevredenheidsschalen. Er is een zichtbaar verschil tussen de verhalen van de cliënten en hun tevredenheidsscores. Tijdens de diepte-interviews werd ook duidelijk dat het moeilijk was voor de respondenten om te vertellen waarom ze iets goed of slecht vonden. De ervaringen van de sleutelpersonen zijn dus duidelijk subjectieve data, maar bevatten toch een grote bron van

informatie voor de evaluatie van de cliënttevredenheid over de familienetwerberaden.

De laatste bedenking betreft de keuze van het onderzoeksparadigma. De postmoderne benadering van evidence-based practice ligt aan de basis van dit onderzoek. Dit betekent dat de nadruk ligt op de beleving van de gebruikers van de methodiek. Er wordt gewerkt met kleine steekproeven en er is een beperkte generaliseerbaarheid. Dit betekent dat de resultaten niet toepasbaar zijn in andere contexten. De resultaten zijn enkel geldig voor de twee onderzochte afdelingen van vzw Sporen.

5 Besluit en aanbevelingen

5.1 Besluit

Binnen de bijzondere jeugdzorg is er nood aan methodieken die inzetten op de vermaatschappelijking van de zorg. Eén van deze methodieken is het familienetwerkberaad. In de literatuur spreken de resultaten van het familienetwerkberaad elkaar echter tegen. De effectiviteit van een interventie kan op verschillende wijzen onderzocht worden. Eén van deze manieren is het bevragen van de cliënttevredenheid. Het doel van deze masterproef is het onderzoeken van de effectiviteit van het familienetwerkberaad. Dit werd onderzocht aan de hand van een kwalitatieve bevraging van de gebruikers en begeleiders van de methodiek. De ervaringen van de gebruikers, de ‘silent voices’, waren het uitgangspunt voor dit onderzoek. Er werden acht sleutelpersonen en vier coördinatoren bevraged. De eerst genoemden werden bevraged door middel van een diepte-interview, bij de coördinatoren werd er gebruik gemaakt van een vragenlijst en bij drie hulpverleners werd ook een diepte-interview afgenomen. De resultaten werden neergeschreven, om zo te komen tot het (voorzichtig) beantwoorden van de onderzoeksvragen. Tot slot zullen er enkele aanbevelingen voor verder onderzoek voorgesteld worden.

De focus van het onderzoek ligt op het bevragen van verschillende factoren die bij de meeste onderzoeken buiten beeld blijven, nl. de ‘black box’. In de analyse werden er enerzijds verbanden gelegd tussen deze verschillende factoren, ervaringen en uitkomsten van het familienetwerkberaad. Anderzijds werd gekeken welke theorieën vanuit de literatuur konden aangenomen of verworpen worden, op basis van de verzamelde data. Dit onderzoek heeft aangetoond dat er niet enkel focust mag worden op de uitkomsten van de methodiek. Het familienetwerkberaad levert niet altijd goede resultaten op voor de jongeren, maar de meeste cliënten hebben wel een sterker netwerk ontwikkeld.

De belangrijkste besluiten van de onderzoek zullen hier worden weergegeven: Er is een verschil merkbaar tussen de ervaringen van de coördinatoren en van de sleutelpersonen met betrekking tot het

familienetwerkberaad. De respondenten hebben over het algemeen een positiever gevoel over de behaalde resultaten. Het aantal deelnemers van het beraad heeft geen invloed op de uitkomsten van deze methodiek. Hier wordt de bestaande literatuur verworpen, aangezien deze aangeeft dat meer deelnemers een positieve invloed hebben op de plannen en de resultaten van het familienetwerkberaad. In Sporen tracht men zoveel mogelijk mensen te betrekken bij de interventie, ook indien er sprake is van familiaal geweld of kindermisbruik, terwijl hier in de literatuur onenigheid over bestaat. Het aantal beraden dat wordt uitgevoerd is niet rechtstreeks verbonden met de tevredenheid over de resultaten. Ook de leeftijd van de jongere heeft hier geen directe invloed op. Er is echter wel een verband aanwezig tussen de tevredenheid omtrent de opgestelde plannen en de tevredenheid over de resultaten van het beraad. Het belang van goede plannen, dat in de literatuur sterk benadrukt wordt, kan ook worden teruggevonden in het onderzoek. Indien men tevreden is over de opgestelde plannen, zal de tevredenheid over de resultaten bij de respondenten hoger liggen. De tevredenheid met betrekking tot de behaalde resultaten neemt niet af doorheen de tijd, bij enkele personen is er zelfs sprake van een toename. Hier blijkt een groot verschil met de literatuur, waar er wordt gesproken van een enorme afname van tevredenheid.

Het onderzoek heeft wel een overeenstemming met de literatuur wat betreft het type deelnemers van het beraad. In de literatuur wordt aangegeven dat er een breed netwerk moet betrokken worden. Een breed netwerk bestaat uit meer dan enkel familieleden. De respondenten waarbij naast familie ook vrienden en kennissen aanwezig waren, hebben de hoogste tevredenheidsscores over hun resultaten. Het belang van een breed netwerk kan binnen dit onderzoek worden bevestigd. Binnen de twee geselecteerde afdelingen is er geen sprake van een volledige modelgetrouwheid van de methodiek, aangezien niet alle stappen van het familienetwerkberaad vanuit de literatuur worden toegepast. Er werd slechts in de helft van de gevallen beroep gedaan op een onafhankelijke coördinator. Dit heeft in het onderzoek echter geen invloed op de effecten van het beraad, enkel op het aantal gevoerde beraden. Het gesloten gedeelte is volgens de literatuur een vaste fase van het beraad. Bij de acht sleutelpersonen

werd er slechts in twee gevallen gebruik gemaakt van het gesloten deel zonder coördinator. Deze twee personen gaven de hoogste tevredenheidsscores. Hier kan voorzichtig gesteld worden dat het gesloten deel een positieve invloed heeft op het resultaat van het familienetwerkberaad. Binnen vzw Sporen geldt echter dat er net geen vast model gevolgd mag worden, aangezien elke familie anders is en andere noden heeft. Volgens de literatuur kunnen hulpverleners een familienetwerkberaad begeleiden zonder training of opleiding. De coördinatoren van het onderzoek hebben verschillende vormen gevolgd, maar dit leidt niet tot een zichtbare verbetering in de resultaten.

Er kan besloten worden dat er een link is tussen de tevredenheid over de voorbereidingen en de tevredenheid over de resultaten. Het belang van de voorbereiding kwam reeds aan bod in de literatuur en kan bevestigd worden door het onderzoek. Verder werd er ook een verband vastgesteld tussen de ervaringen van de sleutelpersonen en de bereikte resultaten. Een andere belangrijke conclusie betreft de veranderingen in gedrag en relaties ten gevolge van het familienetwerkberaad. Het grootste deel van de respondenten heeft aangegeven positieve veranderingen in het eigen gedrag en het gedrag van de jongeren te ervaren. Het familienetwerkberaad heeft verder bij zeven sleutelpersonen geleid tot hechtere familierelaties. Hierin kan de literatuur bevestigd worden, aangezien familienetwerkberaden worden beschouwd als bevorderend voor familierelaties. De relatie tussen de hulpverleners en de cliënten wordt, volgens de hulpverleners, positief beïnvloed door het beraad. Het familienetwerkberaad wordt door alle gezinnen gezien als een goede methodiek. Dit komt overeen met cijfers vanuit de literatuur, waaruit blijkt dat meer dan 80% zeer positief is over het familienetwerkberaad. Geen enkel gezin heeft moeite met het betrekken van zijn/haar netwerk bij de hulpverlening. Beroep kunnen doen op het netwerk werd door alle respondenten als zeer voordelig beschreven.

Van hieruit kan er een bondig antwoord worden geformuleerd op de onderzoeksvragen. Doorheen de analyse van het onderzoek werden de onderzoeksvragen reeds stuk voor stuk beantwoord. De voorbereiding van het familienetwerkberaad is cruciaal voor een goed verder verloop.

Binnen de twee afdelingen wordt er voldoende aandacht besteed aan de voorbereidingen, waardoor de respondenten hier nauwelijks kritiek op hebben gegeven. Volgens de hulpverleners heeft de voorbereiding veel effect op de uitvoering van het beraad. Het familienetwerkberaad leidt in veel gevallen tot hechtere familierelaties en hulpverlener-cliënt relaties. Het gedrag van de betrokkenen wordt op een positieve manier beïnvloed door de beraden. De coördinator heeft een belangrijke invloed op de interventie. De verschillende rollen die deze opneemt, de ondersteuning tijdens het beraad en de manier waarop de methodiek worden uitgevoerd, hebben effect op de cliënttevredenheid met betrekking tot de coördinatoren en de resultaten. Indien bepaalde doelstellingen niet worden bereikt, zal dit voornamelijk verklaard worden door externe factoren. Geen enkele respondent heeft de methodiek zelf aangegeven als oorzaak van de slechte resultaten. Het familienetwerkberaad zou door elke sleutelpersoon worden aangeraden aan andere families in dezelfde situaties. Het belang van het netwerk werd door iedereen erkend en er werden verschillende voordelen aangehaald waarom het belangrijk is om het netwerk te betrekken bij de hulpverlening. Hieruit kan worden afgeleid dat de gezinnen het familienetwerkberaad als een goede, werkende methodiek beschouwen. Tot slot kan besloten worden dat geen enkele sleutelpersoon problemen heeft om hulp en ondersteuning te vragen bij zijn/haar netwerk. De vermaatschappelijking van de zorg, de trend waarbij de nabije omgeving bij de hulpverlening wordt betrokken, lijkt volgens alle sleutelpersonen een noodzakelijk onderdeel van de zorg.

“Het netwerk maakt je sterker, zorgt ervoor dat je er niet alleen voor staat en je kunt er veel meer mee bereiken.” (Respondent 7).

5.2 Aanbevelingen

Met dit onderzoek kan er een eerste stap gezet zijn naar een effectiviteitsonderzoek van het familienetwerkberaad. Om de effectiviteit van deze interventie zo volledig mogelijk te onderzoeken, wordt er een vervolgonderzoek aangeraden. Dit vervolgonderzoek zou enerzijds de meer objectieve resultaten van het beraad in beeld moeten brengen, zoals het aantal uithuisplaatsingen, de meldingen inzake

kindermishandeling en het beroep doen op andere voorzieningen. Anderzijds moet de focus liggen op de gebruikers en begeleiders van het familienetwerkberaad. Aangezien er verschillen zijn tussen de ervaringen van de cliënten en van de coördinatoren, is een diepte-interview met beide groepen aangewezen. Op deze manier is er een meer diepgaande vergelijking mogelijk. Enkel indien de ervaringen van de cliënten en van de coördinatoren gecombineerd worden met de verschillende objectieve indicatoren, kan er een conclusie geformuleerd worden betreffende de effectiviteit van de interventie. Verder zou de onderzoeksgroep uitgebreid moeten worden. De cliënten en coördinatoren moeten geselecteerd worden uit verschillende organisaties uit Vlaanderen, zodat de resultaten op grote schaal toepasbaar zijn. Om tot inzicht te komen in de oorzakelijke verbanden in de sociale werkelijkheid, kan er gewerkt worden met een vergelijkingsgroep, met personen die geen familienetwerkberaad volgen. Dan bestaat er de mogelijkheid om na te gaan welke effecten specifiek bereikt kunnen worden door het familienetwerkberaad en wat het gevolg is van de begeleiding. Er moet wel rekening gehouden worden met de complexiteit van een onderzoek binnen de bijzondere jeugdzorg, waarbij zeer veel factoren samen leiden tot het resultaat. Door te focussen op de context van de gezinnen, kan er inzicht verkregen worden in externe factoren die een invloed kunnen hebben op de methodiek. De onderzoekers van het vervolgonderzoek zouden inzage in de hulpverleningsdossiers van de gezinnen moeten krijgen. Op deze manier kunnen bepaalde resultaten van het familienetwerkberaad eventueel verklaard worden aan de hand van externe gebeurtenissen. Het onderzoeken van de effectiviteit van het familienetwerkberaad is een uitdagende opdracht, maar kan een enorme meerwaarde bieden aan de hulpverlening in de bijzondere jeugdzorg.

Ten slotte kunnen er vanuit de diepte-interviews enkele aanbevelingen aan vzw Sporen geformuleerd worden. Ten eerste blijkt uit de ervaringen van twee sleutelpersonen dat het FNB op vroegere leeftijd zou moeten georganiseerd worden, zodat dit gedurende langere termijn kan opgevolgd worden. De organisatie kan hier rekening mee proberen te houden. Het is echter zo dat Sporen volop aan het evalueren is met

betrekking tot de familienetwerkberaden en reeds tracht om het beraad vaker op te starten. Vervolgens gebeuren de voorbereidingen bij de meeste casussen niet met alle deelnemers, hoewel dit een doelstelling van Sporen is. Wegens tijdsgebrek zouden de deelnemers niet altijd bij de voorbereiding en opvolging betrokken worden. Het is echter belangrijk om dit wel te doen. Er zou meer tijd en ruimte ontwikkeld moeten worden binnen de organisatie zodat alle hulpverleners deze aspecten van de methodiek volledig kunnen uitvoeren. Zo kunnen conflicteren tijdens het beraad eventueel vermeden worden. Ten derde werd door de hulpverleners aangehaald dat het uitbreiden van het netwerk van het gezin geen doelstelling is waaraan expliciet gewerkt wordt binnen het FNB. Uit de interviews blijkt dat het betrekken en versterken van het netwerk voor de sleutelpersonen van enorm groot belang is. Misschien kan dit binnen de organisatie toch als hoofddoelstelling beschouwd worden, aangezien dit een positieve invloed heeft op het gevoel van tevredenheid en gevoel van ondersteuning van de sleutelpersonen. Tenslotte zou er binnen Sporen de mogelijkheid ontwikkeld moeten worden dat collega's met elkaar kunnen terugkoppelen over de methodiek. Zodat de hulpverleners kunnen leren van elkaars technieken en op deze manier steeds meer evalueren in het uitvoeren en opvolgen van het familienetwerkberaad.

Referenties

- Addink, A., Boendermaker, L., van der Steege, M., & van Yperen, T. (2010). *Algemeen en specifiek werkzame factoren in de jeugdzorg. Stand van de discussie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Asscher, J., Creemers, H., Dijkstra, S., & Stams, J. (2014). *De inzet van familienetwerkberaden in de jeugdzorg: Een systematische review en meta-analyse van de uitkomsten van studies naar de effectiviteit van familienetwerkberaden*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Forensische Orthopedagogiek.
- Barnsdale, L., & Walker, M. (2007). *Examining the use and impact of family group conferencing*. Edinbrugh: Social work research centre.
- Bartelink, C. (2010). *Signs of safety*. Nederlands Jeugd instituut.
- Bartelink, C. (2012). *Wat werkt bij het versterken van het sociale netwerk van gezinnen?* Nederlands Jeugd instituut.
- Barth, R., Guo, S., & Weigensberg, E. (2009). Family group decision making: A propensity score analysis to evaluate child and family services at baseline and after 36-months. *Children and youth services review*, (31), 383-390.
- Baumann, D., Boudreau, B., Breidenbach, R., Johnson, L. E., Lambert, M. C., & Wang, E. W. (2012). Expediting permanent placement from foster care systems: The role of family group decision-making. *Children and youth services review*, 34(4), 845-850.
- Baumann, D., Fong, R., James, J., Rodriguez, C., Sheets, J., Tecci, M., & Wittenstrom, K. (2009). Evidence-based practice in family group decision-making for Anglo, African American

- and Hispanic families. *Children and youth services review*, 1187-1191.
- Berzin, S., & Crea, T. (2009). Family involvement in child welfare decision-making: strategies and research on inclusive practices. *Journal of public child welfare*, (3), 305-327.
- Berzin, S., Cohen, E., Thomas, K., & Dawson, W. (2008). Does family group decision making affect child welfare outcomes? Finding from a randomized control study. *Child Welfare*, 87 (4), 35-54.
- Bijl, B., Gramberg, P., Slot, W., van Beek, F., & Wijnen-Lunenburg, P. (2008). *De familie aan zet. De uitkomsten van Eigen Kracht-conferenties in de jeugdbescherming met betrekking tot veiligheid, sociale cohesie en regie*. Duivendrecht: PI Research.
- Billiet, J., & Waegel, H. (2008). *Een samenleving onderzocht: methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek*. Antwerpen: De Boeck.
- Boel-Studt, S., & Landsman, M. (2011). Fostering families' and children's rights to family connections. *Child welfare*, 90(4), 19-40.
- Broekaert, E., Vanderplasschen, W., & Vindevogel, S. (2009). Het meten van effectiviteit en efficiëntie in de integrale jeugdhulp: droom of nachtmerrie? *Handboek integrale jeugdhulp*, (5), 1-15.
- Burford, G., & Pennell, J. (2000). Family group decision making: Protecting children and women. *Child welfare*, 79(2), 131-158.
- Burford, G., Merkel-Holguin, L., & Nixon, P. (2003). Learning with families: A synopsis of FGDM research and evaluation in child welfare. *Protecting Children*, 18(1-2), 2-11.

- Crow, G., & Marsh, P. (1998). *Family group conferences in child welfare*. Oxford: Blackwell Science.
- De Koster, K., De Man, L., De Vos, K., Kerger, D., & Roose, R. (2013). Integrale jeugdhulp vanuit een duurzaamheidsperspectief. In K. De Koster, L. De Man, K. De Vos, D. Kerger, & R. Roose, *Handboek integrale jeugdhulp*. Brussel: Politeia.
- De Meyer, R., Janssen, J., & Veerman, J. (2004). *Handleiding Beoordelingsschaal Tevredenheid en Effect (BESTE)*. Nijmegen: Praktikon BV.
- Departement Welzijn, V. e. (z.j.). *Integrale Jeugdhulp. De krachtlijnen van een nieuw decreet*.
- Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. (2013). *De kracht van het engagement. De vermaatschappelijking van de zorg in dagelijkse praktijk*. Brussel: Moens, L.
- Driessens, K., & Melis, B. (2012). *Een vergelijking tussen methoden van krachtgericht werken, ingezet in de Integrale Jeugdhulp*. Antwerpen: Karel de Grote Hogeschool.
- Duyvendak, J. (2004). *Een eensgezinde, vooruitstrevende natie. Over de mythe van 'de' individualisering en de toekomst van de sociologie*. Amsterdam: Vossiuspers UVA.
- Gray, M. P. (2009). *Evidence-based social work: A critical stance*. Routledge.
- Hermans, K. (2014). Methodiekontwikkeling, evaluatieonderzoek en de body of knowledge van het sociaal werk. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 23 (1), 33-52.
- Koops, H., & Kwekkeboom, M. (2005). *Vermaatschappelijking in de zorg. Ervaringen en verwachtingen van aanbieders en gebruikers in vijf gemeenten*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Kruijswijk, W., van der Veen, M., Brink, C., Calis, W., van der Maat, J., & Redeker, I. (2014). *Aan de slag met sociale netwerken*. Movisie, Vilans, Actiz.
- Lambert, M. (1992). Psychotherapy outcome research: Implications for integrative and eclectic therapists. In N. J.C., & G. M.R., *Handbook of psychotherapy integration*, (pp. 94-129). New York: Wiley.
- Leathers, J., & T.C., S. (2013). Increasing acces to evidence-based practice and knowledge and attitudes: A pilot study. *Research on social work practice*, 23 (6), 669-679.
- Lupton, C., & Nixon, P. (1999). *Empowering Practice?: A Critical Appraisal of the FGC approach*. Bristol: Policy Press.
- Munro, E. (2008). *Effective Child Protection*. London: Sage.
- Munro, E. (2010). *The Munro review of child protection interim report: The child's journey*.
- Nederlands Jeugd instituut. (2007). *Cliënten-toets (C-toets)*.
- Nederlands Jeugd instituut. (2009). *Exitvragenlijst Jeugdzorg*.
- Nederlands Jeugd instituut. (2015, december 8). Cliëntgericht handelen. Geraadpleegd via <http://www.nji.nl/Clintgericht-handelen>
- Onrust, S., & Romijn, G. (2013). *Eigen Kracht in de keten van de jeugd-lvb*. Utrecht: Trimbos.
- Rauktis, M., Bishop-Fitzpatrick, L., Jung, N., & Pennell, J. (2013). Family group decision making: Measuring fidelity to practice principles in public child welfare. *Children and youth services review*, 287-295.
- Roose, H., & Meuleman, B. (2014). *Methodologie van de sociale wetenschappen: een inleiding*. Gent: Academia Press.

- Steens, R. (2015). *Intensieve pedagogische thuisbegeleiding in beeld: een praktijkgestuurd onderzoek en de opbouw van een empowerende academische werkplaats*. Leuven: KULeuven.
- Sundell, K., & Vinnerljung, B. (2004). Outcomes of family group conferencing in Sweden: A 3-year follow-up. *Child abuse & neglect*, 28(3), 267-287. .
- Van Den Heuvel, B. (2014). Over de kwetsbaarheid van 'vermaatschappelijking van de zorg'. *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, 11-16.
- Van Regenmortel, T. (2008). Empowerment in de zorg. Krachten en kwetsbaarheden. *Welzijnsheidsmethodiek*, (67), 111-134.
- Van Regenmortel, T. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of social intervention: Theory and Practice*, 22-42.
- van Weeghel, J. (2000). Persoonlijke netwerken en maatschappelijke steunsystemen. In C. Van Audenhove, S. Opdebeeck, & F. Lammertyn, *De informele zorg en haar randvoorwaarden* (pp. 91-31). Leuven: Acco.
- Vandeurzen, J. (2014). *Beleidsnota 2014-2019. Welzijn, Volksgezondheid en Gezin*. Brussel: Kabinet van Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Vandeurzen, J. (2015, juni). Reactie vermaatschappelijking jeugdhulp door Vlaams minister Jo Vandeurzen. . *Symposium vermaatschappelijking van jeugdhulp*. Brussel: Kinderrechtencommissariaat.
- Vzw Sporen (2015, december 8). De afdelingen van Sporen. Geraadpleegd via <http://www.sporen.be/werkvormen/index.html>
- Wang, E. W., Lambert, M. C., Johnson, L. E., Boudreau, B., Breidenbach, R., & Baumann, D. (2012). Expediting permanent placement from foster care systems: The role of

family group decision-making. *Children and Youth Services Review*, 34(4), 845-850.

Yperen, T. A. (2010). *55 vragen over effectiviteit: antwoorden voor de jeugdzorg*. Nederlands Jeugdinstituut.

Bijlagen

Bijlage 1: Tabel PISO-methode

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
1) Expediting permanent placement from foster care: the role of FGDM Wang, Lambert, Johnson, Boudreau, Breindenbach & Baumann, 2012	N=80 690 Steekproef van jongeren die contact hebben met de jeugdzorg en die uit huis geplaatst zijn of geplaatst zijn in zorg voor meer dan drie dagen	FGC	-SEM-methode = longitudinale uitbreiding van structurele vergelijkingsmodellen -FGDM → controleren voor leeftijd, geslacht, etniciteit, inkomen, familie, tienerouders -controlegroep	-FGDM verhoogt de waarschijnlijkheid op gewenste permanente plaatsing -FGC verhoogt de kans op hereniging met familie met 28% en plaatsing bij bloedverwanten met 7,3% -FGC heeft geen invloed op de snelheid van permanente plaatsing.

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
<p>2) FGDM: A propensity score analysis to evaluate child and family services at baseline and after 36-months</p> <p>Barth, Guo & Weigensberg, 2009</p>	<p>N= 3320 (kinderen en familie)</p> <p>-Kinderen zijn thuis op het moment van onderzoek</p> <p>-Kinderen zijn tussen 0-15 jaar en hebben contact met de jeugdzorg</p>	<p>FGDM</p>	<p>Longitudinaal onderzoek (duur:36 maand en er zijn 3 golven van data verzameling) - follow-up</p> <p>-Vergelijkingsgroep op basis van overeenkomsten (leeftijd, ras en geslacht)</p> <p>-methoden: SAS/Stata</p>	<p>Bij gezinnen die gebruik maken van FGDM is er significant meer misbruik/geweld (selectie bias?)</p> <p>Na FGDM: hoger % gevallen waar gebruikt wordt gemaakt van begeleidingsdiensten voor kinderen, mentale gezondheidsbehandelingen voor ouders en ouderschapsdiensten (in vgl met geen FGDM)</p> <p>-na 36 m: geen significant verschil tussen beide groepen</p>

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
<p>3) Does family group decision making affect child welfare outcomes? Findings from a randomized control study</p> <p>Berzin, Cohen, Thomas & Dawson, 2008</p>	<p>2 onderzoeksgroepen in 2 geografische plaatsen</p> <p>1) 0-18j → hoog risico voor verdere mishandeling (n=60)</p> <p>2) 2-12j → geplaatst bij pleeggezin of familie + risico op plaatsing (n=50)</p>	FGDM	<p>-Verdeling groepen : random sampling</p> <p>-Vergelijkingsgroep → heeft geen significante verschillen met experimentele groep op vlak van demografische gegevens en de geschiedenis van het kind op vlak van zorg</p>	<p>Niet meer positieve uitkomsten voor kinderen die FGDM ontvingen, maar ze zijn niet slechter af dan de kinderen die traditionele diensten hebben ontvangen:</p> <ul style="list-style-type: none"> -veiligheid van het kind -stabiliteit in de plaatsing -duurzaamheid <p>Wel verschillen tussen 2 groepen, maar niet significant (kleine N)</p>

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
4) Examining the use and impact of FGC Barnsdale & Walker, 2007	Niet duidelijk	FGC	Literatuuronderzoek + interviews met de belangrijkste stakeholders	FGC is effectief in het engageren van familieleden en het voorbereiden van plannen, maar is er minder bewijs gebaseerd op de implementatie van de plannen of goede uitkomsten →Nood aan verder onderzoek

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
5) FGDM: protecting children and women Burford & Pennell, 2000	32 families → 37 beraden In 3 versch. regio's (cultureel verschillend)	FGCM	-Vergelijkings- groep (type probleem, leeftijd, soort misbruik is vergelijkbaar met experimentiele groep) -Interviews met familieleden (follow-up) -Gegevens van diensten voor kinderbescherming voor/na interventie m.b.t. misbruik en mishandeling	-FGDM: grotere afname in gevallen van misbruik en verwaarlozing en in betrokkenheid van diensten voor kinderbescherming tijdens de onderzoekperiode -FCG zorgt voor een verbetering van de veiligheid in het gezin

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
6) Eigen kracht in de keten van de jeugd-Ivb Onrust & Romijn, 2013	- Nederland - Kinderen: gemiddelde leeftijd: 11-12 jaar - Ouders: 1/3: geen ouders met verstandelijke beperking 1/3: 1 ouder met verstandelijke beperking 1/3: 2 ouders met verstandelijke beperking	EKC	- Experimentele groep (EKC) - N=71 - Controlegroep (geen EKC) - N=53 - Follow-up → meting op 2 perioden (12 maand ertussen) - Twee groepen zijn significant niet verschillend van elkaar - Interviews (N=23)	EKC: verbetering na 12 maanden, op domeinen: zorgpunt in het functioneren van het kind, het gezin of de opvoedingsomgeving en de wijdere omgeving → in de controlegroep zijn deze verbeteringen niet zo sterk

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
<p>7) De familie aanzet</p> <p>Bijl, Gramberg, Slot, van Beek, & Wijnen-Lunenburg, 2008</p>	<p>Niet duidelijk beschreven</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kwalitatief onderzoek: N=52 - Kwantitatief onderzoek: N=113 	EKC	<ul style="list-style-type: none"> - Quasi-experimenteel design - Triangulatie (kwantitatief onderzoek en kwalitatief onderzoek) - Follow-up + controlegroep 	<p>-Bij de 2 groepen is er een vermindering van zorgen om veiligheid en welzijn van de kinderen → Bij EKC is er een versnelde afname van zorgpunten (al na 3 maand), maar na 9 maand: evenveel zorgpunten bij EKC en niet EKC</p> <ul style="list-style-type: none"> -Veiligheid: EKC: kinderen zitten niet in een minder veilige situatie -Sociale steun: EKC: meer sociale

				steun ervaren door netwerk -Verschuiving regiefunctie van hulpverleners naar leefsysteem: na 9 maand: bij EKC->zelfregie komt meer te liggen bij familie -Uithuis-plaatsingen: Aantal: geen verschil tussen EKC en geen EKC, Duur uithuisplaatsingen is korter bij EKC.
--	--	--	--	---

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
8) Outcomes of a FGC in Sweden: a 3 years follow-up Sundell & Vinnerljung, 2004	97 kinderen die een FGC kregen	FGC	-Experimentiele groep -Vergelijkingsgroep (random bepaald) -follow-up van 3 jaar ='toekomstige studie met een niet gelijke vergelijkingsgroep'	Kinderen die FGC ontvangen hebben geen betere uitkomsten dan de vgl-groep : er zijn méér FGC-kinderen die: -werden doorverwezen naar diensten voor kinderbebescherming -die nieuwe diensten/voorzieningen kregen tijdens de opvolgingsfase -die werden doorverwezen voor misbruik -die uit huis werden geplaatst, voor een langere duur dan de vergelijkingsgroep, tijdens de follow-up periode

Artikel	Populatie	Interventie	Studie Design	Uitkomsten
9) Family group conferences in child welfare Crow & Marsh, 1998	N=78	FGC	<ul style="list-style-type: none"> - Beschrijvende statistiek - Interviews met familie en professionals - Gegevens van jeugdzorgdiensten 	<ul style="list-style-type: none"> - Professionals denken dat kinderen beter beschermd zijn door FGC - Hoge tevredenheid in de families , maar 6 maand later was de tevredenheid veel lager - Na FGC: plaatsingen zijn stabiel, contact met familie is toegenomen en minder misbruik

Bijlage 2: Vragenlijst ervaren baat familie na familienetwerkberaad

Algemene vragen:

- Leeftijd van de jongere(n)
- Geslacht van de jongere(n)
- Hoeveel kinderen zijn er in het gezin? (J/M)
- Welke vorm van hulpverlening ontving(en) de jongere(n) tijdens de periode waarin het familienetwerkberaad plaatsvond? (en bij het Traject of de Pas?)
- Welke vorm van hulpverlening ontvangt de jongere(n) nu?
- Duur hulpverlening
- Hoeveel familienetwerkberaden hebben er plaatsgevonden?
- Is de hulp nu afgesloten?

Vorbereiding familienetwerkberaad:

- Vindt u dat u voldoende informatie gekregen hebt omtrent het familienetwerkberaad?
- Wist u wat de doelstellingen van het beraad waren?
- Vindt u dat u voldoende werd betrokken bij de voorbereiding van het beraad (kiezen van deelnemers beraad, opstellen van doelstellingen)
- Vindt u dat de coördinator die het familienetwerkberaad mee voorbereidde u serieus nam?

Beraad zelf:

- Wie was er allemaal aanwezig tijdens het familienetwerkberaad? Was de jongere(n) aanwezig?

- Hoe heeft u het beraad ervaren?
- Hoe voelde u zich tijdens het beraad? (veilig, onveilig, op uw gemak, gerespecteerd, genegeerd,...)
- Werde er voldoende naar u geluisterd? Kwam iedereen aan bod?
- Bent u tevreden over het plan dat werd opgesteld/de afspraken die werden gemaakt?

Nu (minstens 6 maanden na het beraad):

- Hoe kijkt u nu terug op het familienetwerkberaad?
- Wat vond u goed waaraan werd gewerkt en wat vond u minder goed?
- Zijn de gestelde doelen behaald/is het plan geïmplementeerd?
- Wat is er reeds bereikt en wat niet?
- Indien bepaalde zaken niet bereikt zijn, wat zouden volgens u de redenen hiervoor zijn?
- Wat moest er meer/anders gebeuren om het effect van het familienetwerkberaad wel te behouden?
- Werde u goed ondersteund tijdens de uitvoering van het plan/ na het familienetwerkberaad? Door wie?
- Ervaart u veranderingen in het gedrag van de jongere(n) na het beraad?
- Ervaart u veranderingen in het gedrag van de volwassene(n) na het beraad?
- Ervaart u veranderingen in het gezin na het beraad? (verbetering of verslechtering in familierelaties)
- Wat heeft het familienetwerkberaad opgeleverd voor u?
- Werde het familienetwerkberaad voldoende opgevolgd in de hulpverlening?
- Zou u het familienetwerkberaad aanraden aan anderen?

Tevredenheidsvragen (schaal 0-10)

- Tevredenheid over coördinator familienetwerkberaad
- Tevredenheid over de voorbereiding van de familienetwerkberaden
- Tevredenheid over de opgestelde plannen tijdens het familienetwerkberaad
- Tevredenheid over de resultaten, vlak na het familienetwerkberaad
- Tevredenheid over de resultaten van het familienetwerkberaad, nu (minstens 4 maand later)

Bijlage 3: Vragenlijst coördinatoren

Casus (naam jongere invullen)

1. Naam coördinator
2. Welke opleiding heeft u gevolgd?
3. Bent/was u, naast begeleider van de familienetwerkberaden, ook de vaste hulpverlener van de jongere? Of bent u pas met de jongere in contact gekomen voor de opstart van het familienetwerkberaad? (Kan u even kort aangeven wat uw band reeds was met de jongere en zijn situatie?)
4. Bij hoeveel gezinnen heeft u voordien (voor het familienetwerkberaad met casus x) al familienetwerkberaden begeleid?
5. Heeft u een bepaalde opleiding/training gevolgd voor het begeleiden van de familienetwerkberaden (zoja, wat?)
6. Welke competenties zijn volgens u van cruciaal belang voor een goede begeleiding van de familienetwerkberaden?
7. Is er tijdens het familienetwerkberaad een gesloten gedeelte geweest, waarbij de familie zelf een plan (plannen) heeft opgesteld, zonder de aanwezigheid van de coördinator? Of was de coördinator steeds aanwezig?
8. Welke rol nam u voornamelijk aan tijdens de familienetwerkberaden: organisator, gespreksleider, facilitator, procesbegeleider, .. (vul zelf eventueel iets aan)
9. Hoeveel familienetwerkberaden heeft u met dit gezin uitgevoerd?

10. Wat was de (belangrijkste) achtergrondproblematiek van het gezin? (meerdere antwoorden zijn mogelijk , zelf aanvullen is mogelijk)

- Pedagogische onmacht
- Gedrag van het kind
- Echtscheiding/relatieproblemen
- Overbelasting ouders
- Financiële problemen
- Huisvestingsproblemen
- Psychiatrische problemen
- Problemen op school
- Verstandelijke beperkingen
- Huiselijk geweld
- Verslaving
- Verwaarlozing van het kind
- Problemen met politie
- Problemen op/met werk
- Ziekte/overlijden
- Lichamelijke beperkingen
- Seksueel misbruik
- Andere (vul aan)
-

11. Kan u op de volgende vragen een score geven over uw tevredenheid, tussen 0 en 10.
(0 = zeer ontevreden, 5 = neutraal – niet tevreden en niet ontevreden, 10 = zeer tevreden)
- Hoe tevreden bent u over de plannen die werden opgesteld tijdens het familienetwerkberaad?
 - Hoe tevreden bent u over de motivatie en medewerking van de verschillende familieleden/vrienden tijdens het familienetwerkberaad?
 - Hoe tevreden bent u over de resultaten die werden bereikt door het familienetwerkberaad?

The logo for Katholieke Universiteit Leuven, featuring the text 'KU LEUVEN' in white, bold, uppercase letters on a dark blue rectangular background.

Toestemmingsverklaringformulier (informed consent)

Titel onderzoek: Vermaatschappelijking van de zorg binnen de integrale jeugdhulp: effectiviteit van familienetwerkberaden

Verantwoordelijke onderzoeker: Jana Tegethoff

Introductie

Naar aanleiding van mijn masterproef voor de opleiding ‘sociaal werk sociaal beleid’ wil ik een onderzoek uitvoeren naar de ervaringen van families van de jongeren over het familienetwerkberaad. Een familienetwerkberaad is een methodiek waarbij de jongere en zijn netwerk worden betrokken bij de hulpverlening. Om de effectiviteit van het familienetwerkberaad na te gaan moet er niet enkel gekeken worden naar de uitkomsten van de hulpverlening. Door de families van de jongeren te bevragen en de focus te leggen op het cliëntenperspectief kan er eventueel een bijdrage geleverd worden aan de

kwaliteitsverbetering van het familienetwerkberaad in vzw Sporen. Het is belangrijk dat u aangeeft wat u vond van het familienetwerkberaad en wat het voor u heeft opgeleverd.

In te vullen door de respondent

Ik verklaar op een duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode, doel van het onderzoek. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek alleen anoniem en vertrouwelijk aan derden bekend gemaakt zullen worden. Ik begrijp dat de opname van het interview uitsluitend voor analyse zal worden gebruikt. Ik neem vrijwillig deel aan dit onderzoek. Ik heb het recht om op elk moment mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer:

Datum: Handtekening deelnemer:

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Ik heb een mondelinge toelichting gegeven van het onderzoek. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker:

Datum: Handtekening onderzoeker: